

«Για Μία Ευρώπη που Πραγματικά Προστατεύει»

Κοινό Ενημερωτικό Σημείωμα Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων για την Πρόταση περί Συνοριακού Ελέγχου

Μάιος 2021

Εισαγωγή

Το Σεπτέμβριο του 2020, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε την πρότασή της για ένα νέο Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο, με την υπόσχεση για ένα «νέο ξεκίνημα» στην προσέγγιση της Ευρώπης για τη μετανάστευση. Το Σύμφωνο εισάγει μια σειρά νομοθετικών προτάσεων που εξετάζονται επί του παρόντος από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, συμπεριλαμβανομένου ενός Κανονισμού περί διεξαγωγής ελέγχου των υπηκόων τρίτων χωρών στα εξωτερικά σύνορα.¹

Εικόνα: Jocie Juritz/IRC

Μια νέα αρχή για να διασφαλιστεί ότι η προσέγγιση της Ευρώπης για τη μετανάστευση τηρεί πράγματι τις βασικές αξίες της ΕΕ για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, την ισότητα και τα ανθρώπινα δικαιώματα, είναι όντως επιτακτική. Ωστόσο, οι 23 υπογράφουσες οργανώσεις, εργαζόμεστε στην Ελλάδα και εκφράζουμε σοβαρές ανησυχίες για κάποια στοιχεία του προτεινόμενου κανονισμού περί ελέγχου. Ως εκ τούτου, προτρέπουμε τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής της ΕΕ να αναθεωρήσουν την Πρόταση, καθώς

υπάρχει κίνδυνος να υπονομεύσει τα δικαιώματα των προσφύγων/ισσών και των μεταναστών/τριών και να επιδεινώσει την κατάσταση των ανθρώπων που αναζητούν ασφάλεια και προστασία στην ΕΕ. Επίσης, η πρόταση αυξάνει τον κίνδυνο επαναπρώθησεων, καθώς δεν διασφαλίζει τα εχέγγυα για την διαδικασία ασύλου, όπως η επίσημη αναγνώριση της ευαλωτότητας των ανθρώπων - ιδιαίτερα εάν δεν υπάρχει επαρκής νομική βοήθεια.

Ως μέλη της ελληνικής κοινωνίας των πολιτών και ως οργανώσεις που εργάζονται για πολλά χρόνια στην υποστήριξη των προσφύγων/ισσών και τη βελτίωση του συστήματος προστασίας των προσφύγων/ισσών και των αιτούντων/ουσών άσυλο στην Ελλάδα, εντοπίζουμε τα αποτελέσματα των ελλείψεων του νομοθετικού πλαισίου σε καθημερινή βάση. Οι ισχύουσες πολιτικές έχουν αποδειχθεί, όχι μόνο αναποτελεσματικές, αλλά και επιβλαβείς για τα δικαιώματα, την αξιοπρέπεια και την ευημερία των ανθρώπων².

Ο προτεινόμενος κανονισμός περί ελέγχου φαίνεται να αναπαράγει πολλά από τα πιο ανησυχητικά στοιχεία της τρέχουσας πρακτικής στην Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένων των αναποτελεσματικών ελέγχων ευαλωτότητας³ και της κράτησης⁴ ή του γεωγραφικού περιορισμού⁵ ανθρώπων στα νησιά του Αιγαίου, σε ακατάλληλες, ταπεινωτικές και επισφαλείς συνθήκες υποδοχής.⁶ Παράλληλα, υπάρχει ο κίνδυνος να συμβάλλει στην αναπαραγωγή στοιχείων της τρέχουσας ή πρώην ελληνικής νομοθεσίας που έχουν ήδη

¹ 2020/0278 (COD) Πρόταση για έναν Κανονισμό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, για την εισαγωγή ελέγχου υπηκόων τρίτων χωρών στα εξωτερικά σύνορα και τροποποιητικές ρυθμίσεις (EC) No 767/2008, (EU) 2017/2226, (EU) 2018/1240 και (EU) 2019/817.

² Διεθνής Επιτροπή Διάσωσης, "Βάναυσοι Περιορισμοί: Ο Αντίκτυπος της Ευρωπαϊκής Πολιτικής των hotspots στην Ψυχική Υγεία των Αιτούντων Άσυλο στα Νησιά" (Δεκέμβριος 2020) https://eu.rescue.org/sites/default/files/2021-05/IRC_Cruelty_of_Containment_Greek3_SinglePages.pdf ; βλ. επίσης Κέντρο Διοτίμα 2021, Έρευνα «[Girls on the Move in Greece](https://www.girlsonthemove.org/)». Χρηματοδότηση από Save the Children-Σουηδίας και έρευνα από την ομάδα του Κέντρου Διοτίμα: Ντίανα Μάνεση, Μαρία Λιάπη – ερευνήτριες, Ιάσωνας Γουστέτης – βοηθός ερευνητή. Αθήνα, Ιανουάριος 2021

³ Oxfam, 'Oxfam media briefing: Vulnerable and abandoned', 9 Ιανουαρίου 2019, https://www-cdn.oxfam.org/s3fs-public/file_attachments/2019-01_greece_media_briefing_final.pdf

⁴ Πέρα από την κράτηση των αιτούντων άσυλο βάσει του Ν.4375/2016 και της κράτησης σε προαναχωρησιακό στάδιο βάσει του Ν.3386/2005 και Ν.3907/2011, κράτηση χωρίς νομική βάση σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο ή μέτρα de facto κράτησης εφαρμόζονται για μεταναστευτικούς σκοπούς. [AIDA Country report, Greece, 2019, σελ.185-186] Διενεργείται κράτηση στην Κω και ενδέχεται να εδραιωθεί σε όλες τις δομές υποδοχής με στόχο τον έλεγχο.

⁵ <https://infocrisis.gov.gr/12872/apotyposi-tis-ethnikis-eikonas-katastasis-gia-to-prosfigiko-metanastefitiko-zitima-tin-11-4-2021/> ; Σύμφωνα με την κυβέρνηση, υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός 275 ανθρώπων σε κράτηση στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου (12.04.2021). Βλ. επίσης: Oxfam. (24 Απριλίου 2018). Oxfam and GCR applaud Council of State for ending containment policy and condemn Greek Government's attempts to defy Court's ruling. Press release <https://www.oxfam.org/en/press-releases/oxfam-and-gcr-applaud-council-state-ending-containment-policy-and-condemn-greek>

⁶ Στα ΠΡΟΚΕΚΑ των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου (ΠΡΟΚΕΚΑ Λέσβου και Κω), π.χ. όπου κρατούνται άνθρωποι μεταξύ άλλων για επανεισοδή στο πλαίσιο της Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας, δεν υπήρχε γιατρός, διερμηνέας ή φυσίατρος στο τέλος του 2019. Ιατρικές υπηρεσίες δεν παρέχονται σε αστυνομικά τμήματα. [AIDA Country Report, Greece, 2019, σελ. 23 Detention Conditions]

αποδειχθεί προβληματικά.⁷ Σε αυτά συμπεριλαμβάνονται η έλλειψη εποπτείας και μηχανισμών καταγγελιών για τους/τις αιτούντες/ούσες άσυλο που έχουν αναφέρει σφάλματα κατά την αρχική καταγραφή τους από τις αρμόδιες αρχές, όπως εσφαλμένος υπολογισμός ηλικίας ή μη αξιολόγηση της ευαλωτότητάς τους, γεγονότα που μπορεί να οδηγήσουν σε παραμέληση των αναγκών προστασίας και ιατρικής περίθαλψής τους.⁸ Επιπλέον, δύναται να οδηγήσει σε αποκλεισμό των ανθρώπων από μια δίκαιη διαδικασία στα σύνορα, καθώς το περιοριστικό χρονικό πλαίσιο που θέτει, μπορεί να επιτρέψει την ολοκλήρωση ελέγχου χωρίς πλήρη αξιολόγηση της υγείας και της ευαλωτότητάς τους και χωρίς να τους δοθεί η ευκαιρία να αμφισβητήσουν την προκαταρκτική απόφαση. Η πρόταση εισάγει επίσης νέα ανησυχητικά στοιχεία. Κύριο, ανάμεσά τους, είναι το πλάσμα δικαίου περί της «μη εισόδου» (the legal fiction of “non-entry”). Αυτό θα μπορούσε να συνεπάγεται γενική κράτηση, ακόμη και για τους πιο ευάλωτους ανθρώπους, σε συνθήκες που δύναται να οδηγήσουν σε περαιτέρω παραμέληση των ειδικών αναγκών όσων βρίσκονται σε ευπαθή κατάσταση, εμποδίζοντας την πρόσβασή τους στην απαραίτητη φροντίδα στα σύνορα της ΕΕ.⁹

Το παρόν Σημείωμα περιγράφει τις πιο ανησυχητικές πιθανές επιπτώσεις του προτεινόμενου κανονισμού περί ελέγχου για την προστασία των αιτούντων/ουσών άσυλο και των δικαιωμάτων τους. Με βάση την εμπειρία από το συλλογικό μας έργο στην Ελλάδα και τις μαρτυρίες των αιτούντων/ουσών άσυλο με τους/τις οποίους/ες συνεργαστήκαμε, το έγγραφο παρέχει επίσης συστάσεις για την τροποποίηση της τρέχουσας πρότασης.

Ως εκ τούτου, οι υπογράφουσες οργανώσεις καλούμε τα μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και τους εκπροσώπους των κρατών μελών της ΕΕ:

I. Να προστατέψουν τους/τις πιο ευάλωτους/ες και να διαφυλάξουν το δικαίωμα στο άσυλο:

Η πρόταση πρέπει να τροποποιηθεί ώστε να διασφαλιστεί ότι κανένα άτομο δεν θα παραπέμπεται εσφαλμένα σε ειδικές ταχύρρυθμες διαδικασίες για την εξέταση αιτημάτων ασύλου που υποβάλλονται στα σύνορα ή σε διαδικασίες επιστροφής, καθώς η απουσία μιας δίκαιης και ολοκληρωμένης αξιολόγησης της ευαλωτότητας, της υγείας και της ηλικίας τους, ενέχει τον κίνδυνο παραπομπής αυτών των ανθρώπων σε ακατάλληλες διαδικασίες, και τον κίνδυνο της παράνομης επιστροφής τους.

- Η εμπειρία στην Ελλάδα έχει δείξει επανειλημμένα ότι οι σοβαρές ελλείψεις στη στέγαση, σε συνδυασμό με την έλλειψη νομικής βοήθειας,¹⁰ μπορούν να οδηγήσουν σε σημαντικές καθυστερήσεις και σοβαρά λάθη κατά τις αξιολογήσεις.¹¹ Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη συστηματική παραμέληση των βασικών αναγκών,¹² την

«Στο Αφγανιστάν φοβόμασταν τους βομβιστές αυτοκτονίας και σκέφτηκα ότι το να φύγω από εκεί θα ήταν η σωτηρία μου. Αλλά είναι χειρότερα εδώ ... Έχω δει πολλές απόπειρες αυτοκτονίας. Μερικές ήταν επιτυχημένες. Προσπάθησα και εγώ να κρεμαστώ, αλλά ο γιος μου με είδε και κάλεσε τον άντρα μου. Σκέφτομαι πολύ τον θάνατο, ότι θα ήταν καλό για όλη την οικογένεια. Αλλά μετά κοιτάζω την κόρη μου και νομίζω ότι δεν είναι ακόμη η ώρα της». - 32χρονη γυναίκα από το Αφγανιστάν, μητέρα δύο μικρών παιδιών, Σάμος, Ελλάδα. 2020 (IRC)

⁷ N.4375/2016 and N.4636/2019. Επί παραδείγματι, RSA et al., The Workings of the Screening Regulation, (2021) διαθέσιμο στα αγγλικά: <https://bit.ly/3dOQzks>.

⁸ OHCHR (2019), Ομάδα Εργασίας για τις Αυθαίρετες Κρατήσεις: Προκαταρκτικά ευρήματα από την επίσκεψη στην Ελλάδα (2-13 Δεκεμβρίου 2019), https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Detention/EoM_Greece_10122019_GreekVersion.docx

⁹ DRC (2019), “Rights at risk” – Ενημερωτικό σημείωμα διαθέσιμο στα αγγλικά, σελ.7; <https://drc.ngo/media/jpfsrmj/drc-policy-brief-rights-at-risk-self-print.pdf>

¹⁰ Oxfam και Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, 6 Δεκεμβρίου 2019: No-Rights Zone How people in need of protection are being denied crucial access to legal information and assistance in the Greek islands’ EU ‘hotspot’ camps, διαθέσιμο στα αγγλικά: <https://oi-files-d8-prod.s3.eu-west-2.amazonaws.com/s3fs-public/2019-12/Oxfam%20%26%20GCR%20Briefing%20Paper%20-%20No-Rights%20Zone%20-%2006122019.pdf>

¹¹ Ο Ν.4375/2016, όπως τροποποιήθηκε τον Μάιο του 2018, προβλέπει ότι εάν εφαρμοστεί η ταχεία διαδικασία συνόρων, το αρμόδιο ΠΓΑ της Υπηρεσίας Ασύλου μπορεί να παραπέμψει τον αιτούντα στην ιατρική και ψυχοκοινωνική μονάδα του ΚΥΤ για αξιολόγηση της ευαλωτότητάς του σε οποιοδήποτε σημείο της διαδικασίας. Παρά τις εν λόγω διατάξεις, η έλλειψη ιατρικής και ψυχοκοινωνικής φροντίδας μπορεί να καταστήσει εξαιρετικά περίπλοκη και μερικές φορές αδύνατη την επανεξέταση των αιτούντων άσυλο κατά τη διάρκεια αυτής της διαδικασίας. Μετά την ιατρική και ψυχοκοινωνική αξιολόγηση, η ιατρική ψυχοκοινωνική μονάδα του ΚΥΤ ενημερώνει το αρμόδιο ΠΓΑ για την Υπηρεσία Ασύλου. [AIDA Country Report, Greece, 2019, σελ. 110].

¹² Διαπιστώνονται μεγάλες καθυστερήσεις στην ταυτοποίηση της ευαλωτότητας στα νησιά, λόγω σημαντικής έλλειψης εξειδικευμένου προσωπικού, που ως συνέπεια επηρεάζει τη διαδικασία ασύλου. [AIDA Country Report, Greece, 2019, σελ. 21, Identification of vulnerability]

επιδείνωση των συνθηκών διαβίωσης¹³ των ανθρώπων και παραβιάσεις των δικαιωμάτων τους.¹⁴ Μπορεί ακόμη και να επηρεάσει τη διαδικασία ασύλου και να οδηγήσει στην απορριψη αιτήσεων ασύλου ως αβάσιμες.¹⁵

Εικόνα: Jocie Juritz/IRC

- Επίσης, η εμπειρία δείχνει ότι το χρονικό πλαίσιο των πέντε (5) ημερών που ορίζεται στην Πρόταση για την ολοκλήρωση του ελέγχου, δεν είναι καθόλου ρεαλιστικό. Παρόλο που μπορεί να είναι δυνατή η ολοκλήρωση των ελέγχων ταυτότητας και ασφάλειας εντός ενός τόσο αυστηρού χρονικού πλαισίου, υπάρχει σημαντικός κίνδυνος οι εκτιμήσεις ευαλωτότητας να διεξαχθούν βιαστικά, ή ακόμη και να παραλειφθούν, για την επιτάχυνση της διαδικασίας.
- Οι έλεγχοι ευαλωτότητας είναι συχνά περίπλοκοι και χρονοβόροι. Επίσης, απαιτούν επαρκή αριθμό εκπαιδευμένου προσωπικού, συμπεριλαμβανομένων γιατρών, νοσοκόμων, ψυχολόγων και εξειδικευμένων διερμηνέων και πρέπει να διεξάγονται σε κατάλληλο και ασφαλές περιβάλλον για την αποφυγή περαιτέρω βλάβης της υγείας και της αξιοπρέπειας των ανθρώπων που έχουν υποστεί σοβαρό τραύμα. Όλοι οι νεοαφιχθέντες πρέπει να έχουν πρόσβαση σε δωρεάν νομική βοήθεια για να διασφαλίσουν ότι κατανοούν τα δικαιώματά τους και τις υποχρεώσεις τους και ότι είναι σε θέση να αμφισβητήσουν την εσφαλμένη καταχώριση των προσωπικών τους δεδομένων, συμπεριλαμβανομένης της εσφαλμένης καταχώρισης της ηλικίας τους ή της εσφαλμένης αξιολόγησης της ευαλωτότητάς τους.
- Λαμβάνοντας υπόψη τις σοβαρές συνέπειες λανθασμένων ή ελλιπών εκτιμήσεων και εσφαλμένων καταγγελιών στις μεταγενέστερες διαδικασίες, ο νέος κανονισμός ελέγχου πρέπει να εγγυάται ότι τα κράτη μέλη πληρούν αυτές τις ελάχιστες προϋποθέσεις, ότι τα άτομα έχουν το δικαίωμα να προσφύγουν κατά αποφάσεων παραπομπής και ότι οι αρχές παραπέμπουν τους ανθρώπους σε μεταγενέστερη διαδικασία ασύλου ή επιστροφής μόνο εφόσον έχουν ολοκληρωθεί όλες οι εκτιμήσεις.

II. Να διασφαλίσουν κατάλληλες συνθήκες υποδοχής και να αποτρέψουν την παράνομη κράτηση:

Η πρόταση πρέπει να τροποποιηθεί ώστε να διασφαλιστεί ότι η διαδικασία ελέγχου σέβεται τα πρότυπα της ΕΕ τόσο για την υποδοχή όσο και για τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως προβλέπεται στην Οδηγία για τις συνθήκες υποδοχής, και προκειμένου να αποτραπεί οποιαδήποτε μορφή κράτησης, ελλείψει σημαντικών επιμέρους λόγων στήριξης της αίτησης ασύλου.

- Δεδομένου ότι η ενδελεχής αξιολόγηση δεν μπορεί να ολοκληρωθεί εντός του χρονικού διαστήματος των προτεινόμενων πέντε (5) ημερών, και του συνεπαγόμενου κινδύνου άνθρωποι να υποβληθούν σε de facto κράτηση για παρατεταμένα χρονικά διαστήματα, είναι σημαντικό η πρόταση να διασφαλίσει την ταχεία μεταφορά τους από τις δομές στα σύνορα σε κατάλληλες συνθήκες διαμονής, ανεξάρτητα από την κατάστασή τους, για όσο διάστημα διαρκεί η πλήρης και δίκαιη αξιολόγησή τους.

¹³ Συμβούλιο της Ευρώπης, Αρμοστής για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα: « Η Ελλάδα πρέπει επειγόντως να μεταφέρει αιτούντες άσυλο από τα νησιά του Αιγαίου και να βελτιώσει τις συνθήκες διαβίωσης στις εγκαταστάσεις υποδοχής », 31 Οκτωβρίου 2019, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2SdBqM> ; Απάντηση της Διεθνούς Επιτροπής Νομικών (ICJ) και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες και τους Εξόριστους (ECRE) στις Παρατηρήσεις της Ελληνικής Κυβέρνησης σχετικά με τα πλεονεκτήματα του συλλογικού μηχανισμού καταγγελιών 173/2018, Νοέμβριος 2019, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/3bN30cW> (διαθέσιμα στα αγγλικά)

¹⁴ Ο Διευθυντής του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, Michael O'Flaherty, χαρακτήρισε το χοτσποτ της Μόριας στη Λέσβο ως "το πιο ανησυχητικό ζήτημα θεμελιωδών δικαιωμάτων που αντιμετωπίζουμε οπουδήποτε στην Ευρωπαϊκή Ένωση", EU Observer, "Greek migrant hotspot now EU's 'worst rights issue'" (7 Νοεμβρίου 2019); Για περισσότερες πληροφορίες: Έκθεση της HumanRights360 διαθέσιμη στα αγγλικά, No end in sight, The mistreatment of asylum seekers in Greece, Αύγουστος 2019., https://www.humanrights360.org/wp-content/uploads/RRE_NoEndInSight.pdf

¹⁵ Δύο περιπτώσεις ασυνόδευτων ανηλίκων που αντιμετωπίστηκαν από τον ίδιο εργαζόμενο, τα αιτήματα ασύλου των οποίων είχαν απορριφθεί, μετά από προσωπικές συνεντεύξεις που διήρκεσαν λιγότερο από μία ώρα. Παρόλο που υπήρχαν ισχυρές ενδείξεις ότι θα μπορούσαν να είναι θύματα οικονομικής εκμετάλλευσης και εμπορίας ανθρώπων, δεν πραγματοποιήθηκε διεξοδική εξέταση των ανωτέρω κρίσιμων περιστάσεων και, ως εκ τούτου, οι τελευταίες δεν αξιολογήθηκαν σωστά στο πεδίο εφαρμογής της απόφασης (<https://asylumineurope.org/reports/country/greece/asylum-procedure/procedures/regular-procedure/>) Οι εργαζόμενοι της IRC ανέφεραν ένα παρόμοιο περιστατικό που αφορούσε σε έναν δικαιούχο των προγραμμάτων ψυχικής υγείας του οποίου η αξιολόγηση ευαλωτότητας δεν πραγματοποιήθηκε πριν από τη συνέντευξη και ο οποίος, ως συνέπεια, έλαβε απορριπτική του αίτηματος ασύλου του.

- Είναι ανησυχητικό ότι οι αναφερόμενες παραβιάσεις δικαιωμάτων¹⁶ στην Ελλάδα μπορεί να συνεχιστούν, ακόμη και να επιδεινωθούν, καθώς η νέα πρόταση είναι νομικά διφορούμενη και εγείρει ανησυχίες για προσωρινή αναστολή των προτύπων υποδοχής της ΕΕ,¹⁷ για όσο διάστημα διαρκεί η διαδικασία ελέγχου. Το νομικό πλαίσιο περί της ζώνης «μη εισόδου» υπονομεύει την αρχή ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα ισχύουν για όλους στην ΕΕ χωρίς διάκριση.¹⁸ Για τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τον Κανονισμό, τα κράτη μέλη πρέπει να μην καταφεύγουν σε συλλογικά μέτρα κράτησης κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ελέγχου, ελλείψει σημαντικών επιμέρους λόγων.
- Οι μητέρες και τα παιδιά, συμπεριλαμβανομένων των ασυνόδευτων παιδιών και των οικογενειών, πρέπει πάντα να εξαιρούνται από συνθήκες κράτησης. Το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού πρέπει να είναι η κατευθυντήρια αρχή όλων των αποφάσεων που αφορούν τα παιδιά. Τα κράτη- μέλη της ΕΕ πρέπει να διερευνήσουν εναλλακτικές λύσεις στην κράτηση για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την αύξηση της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών ελέγχου.
- Δεδομένων των τραυμάτων που έχουν ήδη βιώσει οι αιτούντες/ούσες άσυλο κατά το ταξίδι τους στην Ευρώπη, η αναθεωρημένη πρόταση πρέπει να ευνοεί την εφαρμογή ενός μοντέλου διαχείρισης που θα επικεντρώνεται στην υποστήριξη των επιζώντων/ζωσών.

«Έμεινα τρεις μήνες σε κράτηση όταν έφτασα στο νησί. Όταν βγήκα από την κράτηση, δεν είχα ραντεβού με το γιατρό. Ένας γιατρός με εξέτασε τελικά τον Οκτώβριο. [...] Το ραντεβού ήταν πολύ γρήγορο και δεν μου επέτρεψε να μοιραστώ όσα χρειαζόμουν. »
- Αντρας από τη Γκάνα, Λέσβος, 2020 (Fenix Humanitarian Legal Aid)

III. Να εγγυηθούν την αποτελεσματική και ανεξάρτητη εποπτεία και λογοδοσία μέσω ενός βελτιωμένου μηχανισμού παρακολούθησης:

"Η ελληνική αστυνομία μας έπιασε και μας κράτησε στο αστυνομικό τμήμα για μια νύχτα. Πήραν το τηλέφωνό μου, το αντίγραφο του πιστοποιητικού γέννησής μου, τα κορδόνια και το μαντήλι μου. Την επόμενη μέρα, μας έστειλαν πίσω στην Τουρκία".

-Αγόρι από το Αφγανιστάν, 16 χρονών, Έβρος, 2020 (NCR/Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού)

Η πρόταση πρέπει να τροποποιηθεί προκειμένου να διασφαλιστεί η επέκταση του πεδίου εφαρμογής του μηχανισμού παρακολούθησης, η ανεξαρτησία και η λογοδοσία των οργάνων που δρουν στα σύνορα και να επιβάλλονται οι κατάλληλες κυρώσεις μετά από καταγγεθείσες παραβιάσεις. Πρέπει να θεσπιστούν ουσιαστικές διατάξεις που επιτρέπουν τη διεξοδική τεκμηρίωση και την πλήρη διαφάνεια των διαδικασιών, καθώς και μηχανισμούς υποβολής εκθέσεων, διερεύνησης και κυρώσεων για όλα τα εμπλεκόμενα μέρη, για την αποφυγή πιθανών καταχρήσεων εξουσίας.

- Καταρχήν, η πρόταση περί μηχανισμού παρακολούθησης είναι ευπρόσδεκτη. Ωστόσο, στην τρέχουσα μορφή του δεν επαρκεί για την κάλυψη ευρύτερων παραβιάσεων θεμελιωδών δικαιωμάτων, εκτός εάν τροποποιηθεί ουσιαστικά.
- Η Ελλάδα αποτελεί έντονο παράδειγμα του τι μπορεί να συμβεί χωρίς αποτελεσματική, στιβαρή και ανεξάρτητη εποπτεία και χωρίς επαρκείς πόρους. Εδώ και χρόνια οι αιτούντες/ούσες άσυλο υποφέρουν ως αποτέλεσμα σοβαρών και καλά τεκμηριωμένων παρατυπιών από το προσωπικό των συνόρων,¹⁹ που περιλαμβάνουν όχι μόνο διακρίσεις, εσφαλμένη καταγραφή ηλικίας από την Frontex²⁰ και καταγγεθείσες

¹⁶ Έκθεση της HumanRights360 διαθέσιμη στα αγγλικά, No end in sight, The mistreatment of asylum seekers in Greece, Αύγουστος 2019., https://www.humanrights360.org/wp-content/uploads/RRE_NoEndInSight.pdf

¹⁷ SCREENING OUT RIGHTS? DELAYS, DETENTION, DATA CONCERNS AND THE EU'S PROPOSAL FOR A PRE-ENTRY SCREENING PROCESS, ECRE, p.3 (<https://www.ecre.org/wp-content/uploads/2020/12/Policy-Note-30.pdf>) ; ECRE COMMENTS ON THE COMMISSION PROPOSAL FOR A SCREENING REGULATION COM(2020) 612, p.9 (<https://www.ecre.org/wp-content/uploads/2020/12/ECRE-Comments-COM2020-612-1-screening-December-2020.pdf>) ; Βλ. επίσης : (<https://eumigrationlawblog.eu/re-decoration-of-existing-practices-proposed-screening-procedures-at-the-eu-external-borders/>): και: RSA Comments on the Commission proposal for a Regulation on screening at the external borders, p. 5-6 (https://rsaegan.org/wp-content/uploads/2020/10/RSA_Comments_Screening.pdf.)

¹⁸ Οι υποχρεώσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα ισχύουν όταν το κράτος ασκεί δικαιοδοσία (πρόσφατη υπενθύμιση στη νομολογία του ΕΔΔΑ στην υπόθεση ND και NT κατά Ισπανίας). Επίσης, το κεκτημένο για το άσυλο εφαρμόζεται στα σύνορα, στα χωρικά ύδατα και στις ζώνες διέλευσης (άρθρο 3 Οδηγία για τις διαδικασίες ασύλου, άρθρο 3 (1) Οδηγία περί συνθηκών υποδοχής).

¹⁹ Έκθεση της HumanRights360, No end in sight, The mistreatment of asylum seekers in Greece, August 2019, p. 22-25, διαθέσιμη στο: <https://bit.ly/2y52GaH>. ; Επίσης: <https://www.theguardian.com/global-development/2021/jan/28/refugee-rights-under-attack-at-europes-borders-un-warns>

²⁰ <https://easo.europa.eu/sites/default/files/publications/Border-procedures-asylum-applications-2020.pdf>

επαναπροωθήσεις που εμποδίζουν τους ανθρώπους να φτάσουν ακόμη και στα σύνορα,²¹ αλλά και de facto απόρριψη των αιτήσεων ασύλου τους εκτός νομικού πλαισίου.²²

- Τα έντυπα ενημέρωσης που προτείνονται ως μέρος της νέας πρότασης αφήνουν παρόμοια περιθώρια κατάχρησης και θα μπορούσαν περαιτέρω να περιορίσουν την πρόσβαση στο άσυλο, οδηγώντας στην παράνομη επιστροφή των αιτούντων/ουσών άσυλο.
- Τέτοιες παραβιάσεις μπορούν να αποφευχθούν μόνο εάν υπάρχει αποτελεσματικός και ανεξάρτητος μηχανισμός εποπτείας των συνόρων. Το πεδίο εφαρμογής του μηχανισμού πρέπει να επεκταθεί ώστε να καλύπτει διασυνοριακές δραστηριότητες μέσω της δημιουργίας ενός ανεξάρτητου και διαφανούς μηχανισμού εποπτείας και αξιολόγησης με τη συμμετοχή φορέων ή οργανισμών της Ελλάδας, της ΕΕ και του ΟΗΕ, προκειμένου να διασφαλίζεται η συμμόρφωση με τα ανθρώπινα δικαιώματα σε όλες τις επιχειρήσεις, στις δομές και στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ.

Βασικά πεδία προβληματισμού / ανησυχίας

I. Προτεραιοποίηση της προστασίας των πιο ευάλωτων και προστασία του δικαιώματος στο άσυλο

Παρόλο που το προβλεπόμενο από την πρόταση χρονικό όριο των πέντε (5) ημερών πιθανώς να επαρκεί για τους ελέγχους ταυτότητας και ασφάλειας, δεν είναι επαρκές για εκτιμήσεις που αφορούν σε ζητήματα ιατρικά και ευαλωτότητας. Ενώ το 2020 οι αιτούντες/σες άσυλο υποβάλλονταν σε ταχεία αξιολόγηση αμέσως μετά την άφιξή τους στα Ελληνικά νησιά,²³ το προτεινόμενο χρονικό πλαίσιο θέτει σε κίνδυνο την αποτελεσματικότητα, την αμεροληψία και την ανάληψη ευθύνης για τη διαδικασία, καθιστώντας την άκρως μη ρεαλιστική εφόσον άτομα με μορφές ευαλωτότητας που δεν είναι άμεσα ορατές είναι πιθανό να μην εντοπίζονται και ως εκ τούτου να μην τους παρέχεται η κατάλληλη υποστήριξη.²⁴ Επομένως η ανάγκη για επιτάχυνση είναι εξαιρετικά σημαντικό να μην επισκιάσει την υποχρέωση της ΕΕ να διασφαλίσει ότι τα ευάλωτα άτομα θα έχουν άμεση πρόσβαση στην απαιτούμενη φροντίδα.²⁵ Με δεδομένο ότι η πρόταση δεν προτεραιοποιεί ζητήματα προστασίας, αποτυγχάνει να εγγυηθεί ότι όλα τα άτομα θα έχουν πρόσβαση σε μια δίκαιη διαδικασία.

« Περίμενα για τέσσερις ή πέντε ώρες για το ραντεβού με τον γιατρό. Στη διάρκεια του ραντεβού προσπάθησα να εξηγήσω όλα τα ιατρικά μου προβλήματα, αλλά δεν με άκουσαν και δε μου έκαναν σωματική εξέταση. Επίσης τους έδειξα όλα τα ιατρικά χαρτιά μου αλλά δεν τα κοίταξαν. Ένοιωσα παραμελημένος. » Άγαμος άνδρας, Λέσβος 2020, (Fenix - Humanitarian Legal Aid)

²¹ AIDA Country report, Greece, 2020, σελ.18

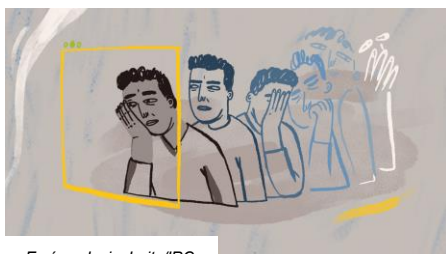
²² Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε εσφαλμένη εκτίμηση των διαδικαστικών εγγυήσεων που παρέχει το διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό νομικό πλαίσιο, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος συνδρομής δικηγόρου. Δεδομένου ότι αυτές οι περικοπές στις προθεσμίες επηρεάζουν αναμφίβολα τις διαδικαστικές εγγυήσεις που διατίθενται στους αιτούντες άσυλο που υπόκεινται σε ταχεία διαδικασία, ως εκ τούτου, πρέπει να αξιολογηθεί η συμμόρφωσή τους με το άρθρο 43 της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου, η οποία δεν επιτρέπει περιορισμούς στα διαδικαστικά δικαιώματα κατά τη διαδικασία συνόρων για λόγους που σχετίζονται με μεγάλο αριθμό αφίξεων. Τον Νοέμβριο του 2019, ένας αριθμός 28 αιτήσεων που εξετάστηκαν στο πλαίσιο της ταχείας διαδικασίας συνόρων στο νησί της Λέσβου, απορρίφθηκαν πρωτοδικώς από το ΡΑΟ της Λέσβου, χωρίς προηγούμενη συνέντευξη για άσυλο, σε αντίθεση με τις εγγυήσεις της Οδηγίας 2013/32 / ΕΕ. [AIDA Country Report, Greece, 2019, σελ. 93, 96, 97]

²³ Στη Λέσβο 10 μέρες, στην Κω, Λέρο, Σάμο και Χίο 1-2 ημέρες. [AIDA, Country report, Greece: 2020 επικαιροποίηση, υπό δημοσίευση] Αν και οι ιατρικές εκτιμήσεις πραγματοποιούνται λίγο μετά στην καταχώριση, στη Λέσβο σε πολλές περιπτώσεις πραγματοποιούνται μετά τη συνέντευξη για το άσυλο.

²⁴ Για παράδειγμα το 2019, ο χρόνος που κατά μέσο όρο μεσολάβησε από την άφιξη ενός ατόμου έως την ολοκλήρωση της ιατρικής εκτίμησης ή της εκτίμησης για ευαλωτότητα ήταν 2-6 μήνες στο ΚΥΤ της Λέσβου, 1-8 μήνες στο ΚΥΤ της Χίου, 2-3 μήνες στο ΚΥΤ της Σάμου, 3-4 μήνες στο ΚΥΤ της Λέρου και 4 μήνες στο ΚΥΤ της Κω. [AIDA, Country report Greece: 2019 επικαιροποίηση, σελ. 107]. Το 2018, το αντίστοιχο χρονικό πλαίσιο ήταν 1-1,5 στη Σάμο, έως 5 μήνες στη Λέσβο, 4 μήνες στις περιπτώσεις εκτίμησης της ψυχοκοινωνικής ευαλωτότητας στη Λέρο, ενώ στη Χίο για διάστημα 4 μηνών δεν πραγματοποιούνταν καθόλου εκτιμήσεις για ευαλωτότητα και στην Κω γενικά ήταν πολύ περιορισμένες οι εκτιμήσεις για την ευαλωτότητα [AIDA, 2018 επικαιροποίηση, σελ. 87-88].

²⁵ AIDA, Country report: Greece, 2019, σελ. 107.

Η απουσία επαρκούς αριθμού εκπαιδευμένου προσωπικού²⁶ στην Ελλάδα έχει δημιουργήσει σοβαρά κενά στην προστασία²⁷ τα οποία έχουν άμεσες συνέπειες για την υγεία και ευημερία των ατόμων, ιδιαίτερα των πιο ευάλωτων. Άτομα με σοβαρά περιστατικά συχνά καταλήγουν σε απολύτως ακατάλληλες συνθήκες υποδοχής χωρίς πρόσβαση σε βασική ιατρική φροντίδα, είτε διότι η περίπτωση τους διέφυγε των εκτιμήσεων ή διότι έγινε λάθος διάγνωση κατά την εκτίμηση του αρχικού ελέγχου. Επιπλέον τα κέντρα υποδοχής στα νησιά του Αιγαίου δεν διαθέτουν επαρκές ιατρικό προσωπικό για τη διενέργεια αυτών των σημαντικών ιατρικών εκτιμήσεων. Σε πολλές περιπτώσεις υπάρχει μόνο ένας υπεύθυνος γιατρός για την αρχική ιατρική εξέταση πολλών εκατοντάδων νεοαφιχθέντων ατόμων.²⁸ Κατά συνέπεια πολύ μεγάλος αριθμός αιτούντων/σών άσυλο²⁹ είναι υποχρεωμένοι να περιμένουν για μήνες πριν την αρχική ιατρική τους εκτίμηση. Στον αριθμό αυτό συμπεριλαμβάνονται άτομα που αντιμετωπίζουν σωματικά ή ψυχικά προβλήματα υγείας είτε λόγω σοβαρών καταστάσεων που αντιμετώπισαν στη χώρα καταγωγής τους είτε λόγω του επικίνδυνου ταξιδιού που έπρεπε να υπομείνουν για να φθάσουν στην Ευρώπη.

Εικόνα: Jocie Juritz/IRC

Η οδυνηρή αυτή ταλαιπωρία επιδεινώνεται από τη στιγμή που φθάνουν στην Ελλάδα όταν τοποθετούνται σε αναξιοπρεπείς δομές χωρίς πρόσβαση σε επαρκή υποστήριξη και ιατρική φροντίδα. Εκτός από τον περιορισμένο αριθμό ιατρικού προσωπικού, οι ιατρικές υπηρεσίες στα νησιά δεν έχουν τη δυνατότητα και την εξειδίκευση για να ταυτοποιήσουν ιδιαίτερα ευάλωτα άτομα όπως είναι για παράδειγμα τα θύματα βασανιστηρίων,³⁰ τα θύματα παράνομης διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων (human trafficking) και οι επιζώσες/ντες έμφυλης βίας. Επιπλέον στη Λέσβο τους τελευταίους τρεις (3) μήνες δεν πραγματοποιούνται εκτιμήσεις για την ηλικία των ατόμων λόγω της έλλειψης καταρτισμένων επαγγελματιών.³¹

Ο προτεινόμενος Κανονισμός περί Ελέγχου δεν περιλαμβάνει τις αναγκαίες προβλέψεις που θα εγγυώνται μια πλήρη εκτίμηση η οποία διασφαλίζει ότι οι ιατρικές και άλλες προϋποθέσεις, συμπεριλαμβανομένων αυτών για την ψυχική υγεία, ταυτοποιούνται εγκαίρως, με ακρίβεια και επάρκεια. Παρά τον καθορισμένο «υποχρεωτικό» της χαρακτήρα που περιγράφεται στην πρόταση, η διαδικασία πραγματοποίησης των ιατρικών ελέγχων και εκτιμήσεων ευαλωτότητας, δίνει σημαντική διακριτική εξουσία/ευχέρεια στις εθνικές αρχές. Ωστόσο, αν τηρηθεί η αυστηρή προθεσμία της νέας διαδικασίας ελέγχου, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι ιατρικοί έλεγχοι και οι εκτιμήσεις ευαλωτότητας είτε θα διενεργηθούν με μεγάλη σπουδή είτε θα παραληφθούν. Άλλωστε αυτή είναι η σκληρή πραγματικότητα στην Ελλάδα όπου παρότι οι ιατρικές εξετάσεις για τους/τις αιτούντες/σες άσυλο είναι υποχρεωτικές από τον νόμο,³² τόσο πολλά άτομα δεν υποβάλλονται

²⁶ Ο χρόνος που απαιτείται για να εκτιμηθεί κατά πόσον ένα άτομο είναι ευάλωτο με βάση την ελληνική νομοθεσία εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από τον αριθμό των αφίξεων αλλά και από τη διαθεσιμότητα επαγγελματιών και διερμηνέων. Οι ανεπαρκείς αριθμοί γιατρών και ψυχολόγων (όπως και η έλλειψη χώρων για τη διενέργεια εμπιστευτικών συνεντεύξεων και εξετάσεων) καθώς και οι σημαντικές καθυστερήσεις στην πρόσληψη διερμηνέων περιορίζουν την επίδραση των μέτρων και οδηγούν σε καθυστερήσεις μηνών σε κάποια κέντρα υποδοχής και ταυτοποίησης [FRA, Update of the 2016 FRA Opinion on fundamental rights in the hotspots set up in Greece and Italy, 4 March 2019, σ.46-47].; The Workings of the Screening Regulation, RSA, σ. 16, ανακτήθηκε από: <https://rsaeegean.org/en/the-workings-of-the-screening-regulation/>

²⁷ AIDA, Country report: Greece, 2019 Επικαιροποίηση, Ιούνιος 2020, σελ. 107-108, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2KYZgfd>. RSA, 'Moria nightmare', 24 January 2020, available at: <https://bit.ly/3pU2Eb0>. Oxfam, 'Oxfam media briefing: Vulnerable and abandoned', 9 January 2019, https://www-cdn.oxfam.org/s3fs-public/file_attachments/2019-01_greece_media_briefing_final.pdf

²⁸ https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/COMMITTEES/LIBE/DV/2021/01-27/Presentationcurrentsituation_EN.pdf

²⁹ Ο χρόνος που μεσολαβεί μεταξύ της άφιξης και της ολοκλήρωσης της ιατρικής/ ψυχοκοινωνικής εξέτασης/ εκτίμησης ευαλωτότητας εξαρτάται από τη διαθεσιμότητα εξειδικευμένου προσωπικού. Όπως σημειώνεται από τις Αρχές «στο ΚΥΤ της Χίου δεν υπήρχαν ιατρικές υπηρεσίες για την εξακρίβωση της ευαλωτότητας από τον Ιανουάριο έως τον Απρίλιο του 2019 και τον Δεκέμβριο του 2019. Στο ΚΥΤ της Λέρου υπήρξε ένα κενό από τον Νοέμβριο έως τον Δεκέμβριο του 2019. Στη Λέσβο, [υπήρξε κενό στην παροχή υπηρεσιών] από τον Μάιο έως τον Σεπτέμβριο του 2019, [...] Στη Σάμο από τον Μάιο έως τον Σεπτέμβριο του 2019. Στη διάρκεια αυτών των περιόδων υπήρξε συνεργασία με τα τοπικά νοσοκομεία και τις μονάδες του ΕΟΔΥ.» [Πληροφορίες από το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, Ειδική Γραμματεία Υποδοχής, 6 Φεβρουαρίου 2020, AIDA, Country Report, Greece, 2019, σελ.107-8]

³⁰ Τα θύματα βασανιστηρίων, βιασμού ή άλλων σοβαρών πράξεων βίας πιστοποιούνται με ιατρική γνωμάτευση από δημόσιο νοσοκομείο, στρατιωτικό νοσοκομείο ή κατάλληλα εκπαιδευμένους ιατρούς δημόσιων φορέων παροχής υπηρεσιών υγείας, συμπεριλαμβανομένων των ιατροδικαστών και λαμβάνουν την αναγκαία περίθαλψη για τη βλάβη που προκλήθηκε, ιδίως πρόσβαση σε κατάλληλη ιατρική και ψυχολογική θεραπεία ή περίθαλψη (άρθρο 61, [N. 4636/2019](https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/1226/oj)). Ως εκ τούτου είναι αδύνατον αυτό να πραγματοποιηθεί στα σύνορα, εκτός των άλλων και λόγω της έλλειψης εξειδικευμένου προσωπικού στις δημόσιες δομές υγείας. The Workings of the Screening Regulation, RSA, σ. 16—18, ανακτήθηκε από: <https://rsaeegean.org/en/the-workings-of-the-screening-regulation/>

³¹ Πληροφόρηση από το Legal Aid Working Group of Lesbos (13.04.2021).

³² Άρθρο 39 παρ. 5 (στάδιο «καταγραφής και ιατρικού ελέγχου»), [N. 4636/2019 Περί Διεθνούς Προστασίας κ.α. διατάξεις](https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/1226/oj).

σε εκτίμηση για την ηλικία τους ή σε κατάλληλη και έγκαιρη ιατρική εκτίμηση. Συνεπώς, λόγω της απουσίας ρεαλιστικού χρονικού πλαισίου, επαρκών και διαρκών πόρων και εγγυήσεων ότι το προσωπικό έχει την απαιτούμενη ικανότητα και επάρκεια για τη διενέργεια αξιόπιστων εκτιμήσεων, οι προτεινόμενες θεσμικές προβλέψεις δε θα βελτιώσουν την κατάσταση των αιτούντων/ων άσυλο στα σύνορα της Ευρώπης, αλλά αντιθέτως θα αναπαράγουν μεγάλο μέρος της βλάβης που έχουμε διαπιστώσει στην Ελλάδα τα τελευταία πέντε χρόνια.³³

Το ραντεβού μου ήταν πολύ δυσάρεστο. Ήμουν ακόμη πιο αγχωμένος ένα μήνα μετά το ραντεβού γιατί φοβήθηκα πως δεν πίστεψαν τα ιατρικά μου προβλήματα. Όταν άρχισα να μιλάω για τα τρομερά άσχημα πράγματα που υπέστη στη ζωή μου, ο γιατρός κοίταξε τους συναδέλφους του και άρχισε να γελά με τρόπο που με έκανε να νιώθω άβολα. Ο γιατρός μου είπε ότι όλοι οι πρόσφυγες είχαν βιώσει αυτές τις δυσκολίες στο ταξίδι τους προς την Ελλάδα. Ένωσα πραγματικά ντροπή. " - Άντρας από το Αφγανιστάν, θύμα βασανιστηρίων, Λέσβος, Ελλάδα, 2020, (Fenix - Humanitarian Legal Aid)

Πολλά από τα άτομα που φθάνουν στην Ευρώπη αναζητώντας προστασία έχουν βιώσει ακραίες απώλειες και τραύμα. Ως εκ τούτου, είναι πολλοί εκείνοι που αντιμετωπίζουν ψυχικά προβλήματα ήδη κατά τη στιγμή της άφιξής τους. Η αντιμετώπιση των προβλημάτων ψυχικής υγείας είναι ζήτημα περίπλοκο σε οποιοδήποτε πλαίσιο και απαιτεί χρόνο, εμπιστοσύνη και πόρους. Συνεπώς η επικέντρωση των νέων προ-ελεγκτικών προβλέψεων στο «άμεσα ταυτοποιήσιμο» και «ορατό»³⁴ τραύμα θα μπορούσε να οδηγήσει σε συστηματικά κενά κατά την ταυτοποίηση ατόμων με ψυχικά προβλήματα ή ατόμων που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες, όπως είναι τα ΛΟΑΤΚΙ άτομα, οι επιζώσες/ντες έμφυλης βίας,³⁵ τα θύματα παράνομης διακίνησης και εμπορίας³⁶ και τα θύματα βασανιστηρίων.

Ακόμα και αν υπήρχε το επαρκώς καταρτισμένο και πιστοποιημένο προσωπικό για την εκπόνηση εκτιμήσεων για θύματα με ακραίο τραύμα, ο εξαναγκασμός των ατόμων προκειμένου να αποκαλύψουν τις προσωπικές και τραυματικές τους εμπειρίες σε διάστημα πέντε (5) ημερών από την άφιξή τους, όταν οι περισσότεροι βρίσκονται ευλόγως σε κατάσταση ψυχικής αγωνίας, επισείει τον κίνδυνο να πληγεί η αξιοπρέπεια και ευημερία των ατόμων. Επιπρόσθετα, ο έλεγχος ατόμων με τόση σπουδή στην περιοχή των συνόρων, πριν τη δυνατότητά τους να προσανατολιστούν ή να λάβουν κάποιου είδους υποστήριξη δεν συνιστά κατάλληλο και ασφαλές περιβάλλον για άτομα που έχουν υποστεί τραύμα προκειμένου να νοιώσουν ικανά να προχωρήσουν σε αποκαλύψεις. Η διασφάλιση αξιοπρεπούς περιβάλλοντος έχει ουσιαστική σημασία για την αποφυγή περαιτέρω ψυχολογικής ταλαιπωρίας και βλάβης στην ευημερία και αξιοπρέπεια των πλέον ευάλωτων ατόμων.³⁷

Επιπλέον, είναι γνωστό το τεράστιο άγχος και το φόβο που συχνά προκαλεί στα άτομα η αρχική εκτίμηση καταγραφής στο πλαίσιο των διαδικασιών ασύλου. Σύμφωνα με όσα μας αναφέρουν πολλά από τα άτομα τα οποία οι υπογράφουσες οργανώσεις υποστηρίζουμε σε καθημερινή βάση, συχνά δεν γνωρίζουν πού μπορούν να βασίσουν το αίτημα για άσυλο ή δεν κατανοούν πλήρως το σύστημα ασύλου. Το γεγονός αυτό δημιουργεί άγχος και φόβο. Επιπλέον, λόγω έλλειψης γνώσης για τις πληροφορίες που θα πρέπει να μοιραστούν με τις αρχές, κάποια άτομα δεν θα αποκαλύψουν σημαντικές διαστάσεις της εμπειρίας τους που θα μπορούσαν να υποστηρίξουν και να ενισχύσουν το αίτημα ασύλου τους. Για παράδειγμα τα ΛΟΑΤΚΙ άτομα από χώρες στις οποίες είχαν συνηθίσει να μην μοιράζονται ή να μην εκφράζουν την ταυτότητά τους σε οποιονδήποτε, συμπεριλαμβανομένων των συνομηλίκων τους, αλλά ειδικά στις αρχές για την ασφάλειά

³³ Υπόμνημα του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες και της Oxfam, 2 Ιουλίου 2020: «DIMINISHED, DEROGATED, DENIED. How the right to asylum in Greece is undermined by the lack of EU responsibility sharing».

³⁴ 2020/0278 (COD)

³⁵ Διοτίμα 2019, Accessibility and Barriers to Gender-Based Violence Services for Refugee and Migrant Girls, Boys, Women and Men in Greece. Final Report. Αθήνα, Δεκέμβριος 2019:49. <https://diotima.org.gr/en/final-report-research-on-accessibility-and-barriers-to-gender-based-violence-services-for-refugee-and-migrant-girls-boys-women-and-men-in-greece/>

³⁶ Διοτίμα (2021), *Girls on the Move in Greece*. Αθήνα, Ιανουάριος 2021: 42. <https://diotima.org.gr/wp-content/uploads/2021/01/Diotima-GirlsOnTheMove-1.pdf>

³⁷ Médecins Sans Frontières, κατάθεση στην Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών κατά των Βασανιστηρίων πριν από τον περιοδικό έλεγχο της Ελλάδας, 67^η Σύνοδος, Ιούνιος 2019.

τους.³⁸ Αυτό ισχύει και για τα θύματα βασανιστηρίων που έχουν μυριάδες λόγους για να μην αποκαλύψουν τις εμπειρίες τους – είτε τις ορίζουν χρησιμοποιώντας διαφορετική ορολογία, είτε επιθυμούν να αφήσουν τις τραυματικές εμπειρίες στο παρελθόν, είτε δεν μπορούν να μιλήσουν για όσα βίωσαν χωρίς να βιώσουν και πάλι το τραύμα.³⁹ Όπως συμβαίνει με τις επιζώσες έμφυλης βίας και άλλα άτομα που έχουν βιώσει βία, η ντροπή ή ο φόβος για αντίποινα επίσης συνιστούν εμπόδια για την αποκάλυψη κατά τη διάρκεια της εκτίμησης της ευαλωτότητάς τους. Ως εκ τούτου τα άτομα μπορεί να παραλείψουν προσωπικές εμπειρίες που έχουν μεγάλη συνάφεια με τις ακολουθούμενες διαδικασίες. Με καλύτερη υποστήριξη, όπως για παράδειγμα με την καθέρωση ενός συστήματος διαχείρισης εναλλακτικού της κράτησης, το οποίο θα επικεντρώνεται στον επιζώντα/στην επιζώσα, θα βελτιωθεί κατά πολύ η δυνατότητά τους να έχουν μια πλήρη και δίκαιη εκτίμηση ευαλωτότητας.

«Μία φορά, πήγαινα στη συνεδρία μου στην IRC και είδα μερικούς αστυνομικούς στο δρόμο. Εκείνη τη στιγμή, ένιωσα πως ήμουν στη χώρα καταγωγής μου, οπότε άρχισα να τρέχω. Με σταμάτησαν και με ρώτησαν γιατί έτρεξα και κοίταξα το τηλέφωνο μου. Τους εξήγησα και με άφησαν να φύγω.» - 17χρονο αγόρι από τη Σιέρα Λεόνε, Σάμος, Ελλάδα (IRC)

Εκτός από την παροχή ιατρικής, ψυχολογικής και κοινωνικής υποστήριξης, και η παροχή νομικής βοήθειας σε πρώιμο στάδιο μπορεί να συμβάλλει στην αντιμετώπιση αυτών των ζητημάτων διασφαλίζοντας ότι τα άτομα γνωρίζουν τα δικαιώματά τους και έχουν αποτελεσματική πρόσβαση σε αυτά. Οι διαδικασίες ασύλου είναι περίπλοκες διαδικασίες που απαιτούν νομική εξειδίκευση και υποστήριξη. Αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα, η πιθανότητα για μια δίκαιη διαδικασία είναι περιορισμένη λόγω της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών διερμηνείας. Προς το παρόν, η διερμηνεία και η νομική βοήθεια παρέχονται κατά κύριο λόγο από ΜΚΟ που ωστόσο δεν έχουν τη δυνατότητα να υποστηρίξουν μεγάλο αριθμό ατόμων που κάνουν έφεση για αρνητικές αποφάσεις. Ως εκ τούτου οι ιατρικές εκτιμήσεις και οι εκτιμήσεις ευαλωτότητας δεν διασφαλίζουν την ακριβή αποτύπωση των περίπλοκων καταστάσεων που αντιμετωπίζουν οι αιτούντες/σες άσυλο. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχει κίνδυνος παραβίασης των θεμελιωδών δικαιωμάτων των αιτούντων/αιτουσών άσυλο για ίση

μεταχείριση έναντι του νόμου και για επίπεδο διαβίωσης που θα διασφαλίζει επαρκώς την υγεία και την ευημερία τους.⁴⁰ Οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως αποτέλεσμα άδικων και ακατάλληλων εκτιμήσεων μπορεί να αποφευχθεί μόνο αν η νέα πρόταση τροποποιηθεί προκειμένου να εγγραφεί πρόσβαση σε δωρεάν και εξατομικευμένη νομική βοήθεια και διερμηνεία από τη στιγμή της άφιξης.⁴¹

³⁸ Σε ό,τι αφορά στην ταυτοποίηση επιζώσων έμφυλης βίας η οποία πραγματοποιείται είτε από φορείς και οργανώσεις που έχουν αυτήν την αρμοδιότητα (π.χ. ΚΕΕΛΠΝΟ στα ΚΥΤ, κρατικοί υπάλληλοι και ΜΚΟ σε δομές ανοιχτής φιλοξενίας ή σε αστικές περιοχές) ή/και μέσω διαδικασιών που διενεργούνται στο πλαίσιο της ταυτοποίησης (π.χ. στις συνεντεύξεις ασύλου), παρατηρούνται ακόμα σημαντικά κενά. Συγκεκριμένα, οι εκτιμήσεις ευαλωτότητας σε υπερπλήρη ΚΥΤ, όπου ο όγκος δουλειάς είναι εξαιρετικά μεγάλος, αποτελούν εγχείρημα πολύ απαιτητικό και σε πολλές περιπτώσεις δεν αναγνωρίζονται τα περιστατικά έμφυλης βίας. Επιπλέον η ανεπαρκής ή αναποτελεσματική κατάρτιση του προσωπικού, του οποίου η ικανότητα να αναγνωρίσει σημάδια έμφυλης βίας δεν είναι διασφαλισμένη, περιορίζει ακόμα περισσότερο την αποτελεσματική ταυτοποίηση των επιζώσων/επιζώντων έμφυλης βίας – ανεπάρκεια που γίνεται ιδιαίτερα προφανής στις περιπτώσεις που τα επιζώντα άτομα είναι παιδιά ή άνδρες. Πρόκληση συνιστά επίσης και η ταυτοποίηση επιζώσων έμφυλης βίας στο αστικό περιβάλλον όπου οι υπηρεσίες είναι διάσπαρτες και οι επιζώσες δεν έχουν επαρκή πληροφόρηση προκειμένου να απευθυνθούν σε αρμόδιους φορείς. CRWI – Διοτίμα (2019), *Accessibility and Barriers to Gender-Based Violence Services for Refugee and Migrant Girls, Boys, Women and Men in Greece*. Αθήνα Δεκέμβριος 2019. <https://diotima.org.gr/en/final-report-research-on-accessibility-and-barriers-to-gender-based-violence-services-for-refugee-and-migrant-girls-boys-women-and-men-in-greece/>

³⁹ Σύμφωνα με το προσωπικό της IRC, τα θύματα βασανιστηρίων σε κάποιες περιπτώσεις δεν μπορούν στην πραγματικότητα να ανακαλέσουν την πορεία των γεγονότων, διότι η αποφυγή συναισθημάτων ή αναμνήσεων τραυματικών εμπειριών είναι σύνηθες σύμπτωμα της Διαταραχής Μετατραυματικού Στρες (ΔΜΤΣ). Ένας ωφελούμενος της IRC που ήταν θύμα βασανιστηρίων, κλήθηκε για την πρώτη του συνέντευξη την περίοδο που υπέφερε από σοβαρά και σύνθετα συμπτώματα ΔΜΤΣ και το μόνο που μπορούσε να θυμηθεί ήταν το όνομα και τη χώρα καταγωγής του. Οι δικηγόροι που χειρίζονταν την υπόθεσή του δεν μπορούσαν να καταγράψουν οποιαδήποτε πληροφορία αφορούσε το παρελθόν. Συμμετείχε στην συνέντευξη σε αυτήν την κατάσταση αλλά οι δικηγόροι ζήτησαν να είναι παρόντες διότι ήταν σαφές ότι σε διαφορετική περίπτωση δεν θα μπορούσε να συμμετάσχει καθόλου. Τα άτομα με σοβαρό τραύμα θα πρέπει να ταυτοποιούνται σε όσο το δυνατόν πιο πρώιμο στάδιο της καταγραφής και να υποστηρίζονται από άτομο εμπιστοσύνης σε όλη τη διάρκεια της διαδικασίας του ασύλου.

⁴⁰ α) Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, άρθρο 7 και άρθρο 25. β) «Στο πλαίσιο των ελληνικών κέντρων υποδοχής και ταυτοποίησης (hotspots), κατέληξε σε μια αυθαίρετη και μη διαφανή προβληματική διαδικασία. Μια διαδικασία που βασίζεται σε λίστες ελέγχου με γενικές κατηγορίες, οι οποίες ούτε καταγράφονται πλήρως, ούτε είναι προσβάσιμες στα άτομα που αφορούν, με αντικρουόμενες εκτιμήσεις από διαφορετικούς φορείς ή/και σε διαφορετικά χρονικά σημεία. Μια διαδικασία που σαφώς καταστρατηγεί τον νόμο και τα ιατρικά πρότυπα. Μια διαδικασία που οδηγεί σε πλήρη κατάρρευση των εγγυήσεων και σε αναπιολόγητο μέγεθος οδύνης για τους πρόσφυγες και τα άτομα που επιχειρούν να διαφύγουν των διώξεων. Μια διαδικασία που στην πραγματικότητα επιφέρει σοβαρή βλάβη και τραύμα αντί να τα διαγιγνώσκει και να τα αντιμετωπίζει κατάλληλα.» [Greens/EFA, *The EU-Turkey Statement and the Greek Hotspots: A failed European Pilot Project in Refugee Policy*, Ιούλιος 2018, 19]

⁴¹ ΟΔΗΓΙΑ 2013/33/ΕΕ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 26ης Ιουνίου 2013 σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (αναδιτύπωση). Άρθρο 9, παρ. 4. Οι κρατούμενοι αιτούντες ενημερώνονται αμέσως εγγράφως, σε

Η λανθασμένη ή ατελής εκτίμηση για την ιατρική κατάσταση ενός ατόμου μπορεί να οδηγήσει μόνο σε εσφαλμένη καταγραφή του ατόμου που χρειάζεται βοήθεια,⁴² με σοβαρές συνέπειες για την πρόσβαση του σε κατάλληλες συνθήκες διαβίωσης ή ιατρικές υπηρεσίες στα ελληνικά νησιά ή στην ενδοχώρα⁴³ και στις διαδικαστικές εγγυήσεις.⁴⁴ Προς το παρόν οι αναποτελεσματικές εκτιμήσεις και οι μακράς διάρκειας γραφειοκρατικές διαδικασίες έχουν ως αποτέλεσμα τα άτομα να παραμένουν για μήνες σε καταυλισμούς με σοβαρές συνέπειες για τη σωματική και ψυχική τους υγεία.⁴⁵ Γεγονός που επιβεβαιώνεται κι από τον μεγάλο αριθμό δικαστικών υποθέσεων ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΕΔΑΔ).

«Χρησιμοποιώ καθετήρα και παρόλο που πρέπει να κοιμάμαι σε καθαρό μέρος, όπου μένω είναι βρώμικα. [...] Ακόμα και τα πιο απλά πράγματα, όπως η τουαλέτα, είναι δύσκολο (όταν είσαι σε αναπηρικό αμαξίδιο). Υπάρχουν πολύ λίγες τουαλέτες για άτομα με ειδικές ανάγκες. [...] Χρειάζομαι φάρμακα για τις λοιμώξεις μου. Έχω πληγές γιατί διαρκώς κάθομαι. Χρειάζομαι εξετάσεις, ακτινογραφίες, τακτική παρακολούθηση από γιατρό. Αλλά δεν έχω τίποτα. » - 23χρονος Άνδρας από τη Συρία, Λέσβος, Ελλάδα, 2020 (IRC)

Στα Κέντρα Υποδοχής στα εξωτερικά σύνορα σπανίως διασφαλίζεται η επαρκής πρόσβαση σε κρίσιμες σημασίας υποδομές και υπηρεσίες που απαιτούνται προκειμένου να υποστηριχθούν άτομα με σοβαρά προβλήματα υγείας, όπως για παράδειγμα AIDS/HIV.⁴⁶ Με βάση την παρούσα πρόταση, άτομα με αναπηρίες ή σοβαρές ασθένειες, τα θύματα βασανιστηρίων ή οι επιζώσες/επιζώντες έμφυλης βίας είναι πιθανόν να τεθούν υπό κράτηση ή να παραμείνουν σε ακατάλληλα κέντρα υποδοχής και ταυτοποίησης, όπως συμβαίνει αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα, χωρίς πρόσβαση σε επαρκή υποστήριξη, αναγκαίες υποδομές και εξειδικευμένη ιατρική φροντίδα. Με δεδομένο ότι είναι μάλλον απίθανο οι εκτιμήσεις ευαλωτότητας να ολοκληρωθούν με την προβλεπόμενη ταχύτητα στο μη ρεαλιστικό νέο χρονικό πλαίσιο που τίθεται, έχει ουσιαστική σημασία να διασφαλιστεί η ταχεία μεταφορά των ατόμων από τις δομές των συνόρων σε κατάλληλες υποδομές στέγασης, ανεξάρτητα από το νομικό τους καθεστώς, ενώ αναμένουν μια πλήρη και δίκαιη εκτίμηση.

Λόγω του περιοριστικού χρονικού πλαισίου και την έλλειψης μέτρων προστασίας, η πρόταση αυξάνει τον κίνδυνο κακοποίησης και παραβίασης των δικαιωμάτων των παιδιών και ιδιαίτερος των ασυνόδευτων ανηλίκων. Στην Ελλάδα τα παιδιά συχνά καταγράφονται λανθασμένα ως ενήλικα άτομα, συνήθως ως αποτέλεσμα καθυστερημένων ή ανακριβών εκτιμήσεων για την ηλικία τους.⁴⁷ Σε πολλές περιπτώσεις που έχουν αντιμετωπιστεί από τις ομάδες μας, η εθνική νομοθεσία για τις διαδικασίες εκτίμησης της ηλικίας δεν εφαρμόζεται από τις αρμόδιες αρχές.⁴⁸ Το γεγονός ότι δεν διορίζονται επίτροποι για τα ασυνόδευτα ανήλικα,

γλώσσα που κατανοούν ή μπορεί ευλόγως να υποτεθεί ότι κατανοούν, για τους λόγους κράτησης και τις διαδικασίες που προβλέπει το εθνικό δίκαιο για την προσβολή της εντολής κράτησης, καθώς και για τη δυνατότητα να ζητούν δωρεάν νομική συνδρομή και εκπροσώπηση.

⁴² Για παράδειγμα, όπως καταγράφηκε για το 2018, σε κάποιες περιπτώσεις «αγνοήθηκαν ισχυρές ενδείξεις ευαλωτότητας» σε συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO). Σε μια ποιοτική ανάλυση που δημοσιεύτηκε το 2018 καταγράφεται ότι σε σύνολο 40 περιπτώσεων που εξετάστηκαν, οι 33 αδικαιολόγητα δεν ταυτοποιήθηκαν ως ευάλωτα άτομα παρά το γεγονός ότι είχε πραγματοποιηθεί εκτίμηση ευαλωτότητας από το EASO. [AIDA, Country report: Greece, 2018 επικαιροποίηση, σελ.90]

⁴³ Οι γεωγραφικοί περιορισμοί στην μετακίνηση από τα νησιά μπορούν να αρθούν για παράδειγμα στις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι επιζώσες έμφυλης βίας έχουν αναγνωριστεί και παραπεμφθεί σε ξενώνες στην ενδοχώρα. Αυτό προβλέπεται για τα νησιά όπου δεν υπάρχουν ξενώνες για επιζώσες έμφυλης βίας και θύματα βασανιστηρίων (π.χ. Σάμος, Χίος, Κως, κ.λπ.), ή σε περίπτωση που δεν υπάρχει διαθεσιμότητα στους υφιστάμενους ξενώνες, όπως συμβαίνει συχνά στην περίπτωση της Λέσβου. Βλέπε για παράδειγμα:

⁴⁴ https://rsaeeqan.org/en/rsa_msf_proasyl_specialproceduralguarantees/

⁴⁴ https://rsaeeqan.org/en/rsa_msf_proasyl_specialproceduralguarantees/

⁴⁵ https://equal-rights.org/site/assets/files/1248/eng_press_release_hias_equal_rights.pdf. Ο Νόμος περί Διεθνούς Προστασίας και οι τροποποιήσεις του έχουν καταστήσει ευκολότερη την ανάδυση νέων μορφών ευαλωτότητας εντός ενός ήδη τραυματισμένου πληθυσμού. Ένα σημείο που πρέπει να αναδειχθεί είναι η οδυνηρή αύξηση των περιστατικών σεξουαλικής παρενόχλησης και οι αναφορές για βιασμούς, επιχειρούμενους και διαιωνιζόμενους και περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών στο διαβόητο καμπ της Μόριας στη Λέσβο. [Greek Council for Refugees and Oxfam Briefing, 2 Ιουλίου 2020, DIMINISHED, DEROGATED, DENIED How the right to asylum in Greece is undermined by the lack of EU responsibility sharing.]

⁴⁶ https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-opinion-hotspots-update-03-2019_en.pdf

⁴⁷ Για παράδειγμα από 23 Φεβρουαρίου 2021, είναι σε γνώση του ΕΣΠ ότι υπάρχουν (τουλάχιστον) 60 περιπτώσεις ατόμων που εικάζεται ότι είναι ασυνόδευτα ανήλικα, των οποίων οι εκτιμήσεις ανηλικότητας δεν έχουν πραγματοποιηθεί για περισσότερο από 7 μήνες, λόγω της έλλειψης εξειδικευμένου προσωπικού στο ΚΥΤ της Σάμου. Στο μεσοδιάστημα όμως στερούνται πρόσβασης σε συνθήκες υποδοχής διαμένοντας στις περιοχές πλεονάζοντος πληθυσμού της δομής.

⁴⁸ [Κοινή Υπουργική Απόφαση Αριθμ. 9889/2020](https://www.gov.gr/kefalaia/kefalaia-9889/2020), ΦΕΚ 3390/Β/13-8-2020 - διαπίστωση ανηλικότητας αιτούντων διεθνούς προστασίας. Κενά στην καταγραφή της ηλικίας κατά την άφιξη των ατόμων από την Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης/ Αστυνομία/ Frontex υπάρχουν και στην αίτηση για την διαδικασία διαπίστωσης της ανηλικότητας από το ΚΥΤ και τη μονάδα ιατρικής και ψυχολογικής υποστήριξης (ΕΟΔΥ) λόγω του περιορισμένου συντονισμού των διαφορετικών φορέων (ΚΥΤ, ΕΟΔΥ, Υπηρεσία Ασύλου). Τα κενά αυτά έχουν αναδειχθεί σε δημόσιες εκθέσεις. Βλέπε ενδεικτικά: α) Συμβούλιο της Ευρώπης, Έκθεση της Επιτροπής για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Συμβουλίου της Ευρώπης, Dunja

οι οποίοι θα τα υποστηρίζουν και θα παρακολουθούν τις διαδικασίες, παραμένει κρίσιμο εμπόδιο που επισείει κινδύνους για την υπονόμευση των δικαιωμάτων τους, με βάση όσα προβλέπονται στην Πρόταση περί Συνοριακού Ελέγχου. Συνεπώς τα ασυνόδευτα παιδιά μάλλον θα συνεχίσουν να κατηγοριοποιούνται λανθασμένα ως ενήλικα άτομα και να τοποθετούνται με ενήλικους, παραμένοντας απροστάτευτα και στερούμενα τα ειδικά τους δικαιώματα, συμπεριλαμβανόμενης της δυνατότητας να επανενωθούν με τις οικογένειές τους.

Η πρόταση για τον Κανονισμό Ελέγχου θα πρέπει επειγόντως να τροποποιηθεί προκειμένου να εγυηθεί ότι τα κράτη-μέλη θα ανταποκριθούν στις ελάχιστες προϋποθέσεις για μια δίκαιη και ενδεδειγμένη εκτίμηση της ευαλωτότητας των ατόμων, της ιατρικής τους κατάστασης και της ηλικίας τους. Αυτό έχει αποφασιστική σημασία και ενόψει του κινδύνου της μη παραπομπής σε διαδικασίες ασύλου λόγω της απουσίας σχετικής εκτίμησης. Ως οργανώσεις που υλοποιούμε προγράμματα σε όλη την Ελλάδα, έχουμε συναντήσει και υποστηρίξει αιτούντες/σες διεθνούς προστασίας που δεν έλαβαν ποτέ την εκτίμηση της ευαλωτότητάς τους πριν τη συνέντευξη ασύλου,⁴⁹ οδηγώντας τις αρχές στην έκδοση απόρριψης πρώτου βαθμού για την περίπτωση τους χωρίς να έχουν πλήρη εικόνα για την κατάσταση και το έρεισμα για τη διεκδίκηση ασύλου.⁵⁰

«Ήρθα στην Ελλάδα μέσω των νησιών. Είμαι ανήλικος, αλλά δεν είχα διαβατήριο για να το αποδείξω, έτσι έγραψαν ότι γεννήθηκα το 2001 [που σημαίνει ότι δεν θεωρούμαι ανήλικος]. Έμεινα στη Μόρια [στο καμπ] για λίγο διάστημα και εκεί μου επιτέθηκαν. Μου έκαναν κάτι αλλά είπα όχι. Με χτύπησαν και με απείλησαν 'αν ποτέ παραπονεθείς στην αστυνομία, θα σε σκοτώσουμε'.»
– Αγόρι από το Αφγανιστάν, Λέσβος, 2020 (Mobile Info Team)

Αυτό θα πρέπει να σταματήσει. Η πρόταση θα πρέπει να αποκλείσει οποιαδήποτε πιθανότητα εσφαλμένης παραπομπής των ατόμων σε διαδικασίες συνόρων ή επιστροφής συνεπεία της απουσίας μιας δίκαιης και πλήρους εκτίμησης της ευαλωτότητας, της ιατρικής κατάστασης και της ηλικίας τους. Παράλληλα με τη διασφάλιση της ταχείας μετακίνησης σε κατάλληλες υποδομές στέγασης, οι αρχές θα πρέπει να παραπέμπουν τα άτομα σε επακόλουθες διαδικασίες ασύλου ή επιστροφής μόνον εφόσον έχουν ολοκληρωθεί οι σχετικές εκτιμήσεις. Σε διαφορετική περίπτωση άτομα που είναι θύματα βασανιστηρίων ή ανήλικα θα συνεχίσουν να διατρέχουν τον κίνδυνο να διαφύγουν μέσα από τις ρωγμές του συστήματος, ενώ παράλληλα θα επιδεινώνεται η ταλαιπωρία τους με αποτέλεσμα άτομα με νόμιμες αξιώσεις για προστασία να κινδυνεύουν να αποκλειστούν.

II. Πρόληψη της κράτησης και των αναξιοπρεπών συνθηκών

Για τον πλήρη σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τον Κανονισμό, τα κράτη μέλη πρέπει να αποφεύγουν να καταφεύγουν σε συλλογικά μέτρα κράτησης κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ελέγχου, ελλείψει σημαντικών επιμέρους λόγων⁵¹. Η στέρηση της ελευθερίας πρέπει να αποτελεί μέτρο μόνο έσχατης

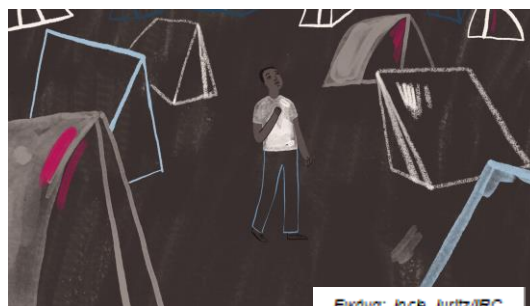
Mijatović, μετά την επίσκεψή της στην Ελλάδα, από 25 έως 29 Ιουνίου 2018, σ. 30: <https://m.coe.int/report-on-the-visit-to-greece-from-25-to-29-june-2018-by-dunja-mijatov/16808ea5bd>, β) FRA, Επικαιροποίηση 2016, FRA Opinion on fundamental rights in the hotspots set up in Greece and Italy, 4 Μαρτίου 2019, σ. 40: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-opinion-hotspots-update-03-2019_en.pdf, γ) Oxfam media briefing, 9 Ιανουαρίου 2019: https://www-cdn.oxfam.org/s3fs-public/file_attachments/2019-01_greece_media_briefing_final.pdf δ) Refugee Support Aegean report, 18 Ιουνίου 2019: <https://rsaegreek.org/en/why-greece-s-reception-systems-failed-to-provide-durable-solutions/>. Για περισσότερες πληροφορίες: <https://www.refworld.org/docid/5d9745494.html>

⁴⁹ Ανησυχητικές εκθέσεις υποδεικνύουν ότι συχνά οι ευαλωτότερες δεν καταγράφονται με αποτέλεσμα τα άτομα να προχωράνε στις διαδικασίες ασύλου χωρίς να έχει προηγουμένως ολοκληρωθεί η εκτίμηση ευαλωτότητας. Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα (Médecins Sans Frontières/MSF) αναφέρουν ότι από τον συνολικό αριθμό των ατόμων που παραπέμπονται στην κλινική τους στη Λέσβο, περίπου 70% ανήκουν σε ευάλωτη ομάδα που δεν είχε αναγνωριστεί, συμπεριλαμβανομένων των θυμάτων σεξουαλικής βίας, βασανιστηρίων ή και ατόμων με σοβαρές ψυχικές διαταραχές. [No end in sight: The mistreatment of asylum seekers in Greece, August 2019.]

⁵⁰ AIDA Country Report, Greece, 2019, σελ. 93, 96, 97.

⁵¹ Διεθνής Αμνηστία, Migration-Related Detention: A Research Guide on Human Rights Standards Relevant to the Detention of Migrants, Asylum-Seekers and Refugees, Νοέμβριος 2007, POL 33/005/2007, διαθέσιμο στο: <https://www.refworld.org/docid/476b7d322.html>

ανάγκης⁵². Κατά συνέπεια, οι διατάξεις της πρότασης που προτείνουν τη διεξαγωγή της διαδικασίας ελέγχου υπό συνθήκες που θα ισοδυναμούσαν με de facto κράτηση στη ζώνη «προ της εισόδου» στα σύνορα πρέπει να καταργηθούν⁵³. Παρότι η πρόταση υποδηλώνει ότι η κράτηση κατά τη διαδικασία ελέγχου είναι εθνική αρμοδιότητα, τα διεθνή πρότυπα⁵⁴ και το δίκαιο της ΕΕ⁵⁵ υποχρεώνουν τα κράτη να καταφεύγουν σε πρώτο βαθμό σε λιγότερο περιοριστικές επιλογές και να αναπτύσσουν εναλλακτικές λύσεις έναντι της κράτησης που σέβονται τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματά τους⁵⁶.

Εικόνα: José Juritz/IRC

Επιπλέον, η οδηγία για τους όρους υποδοχής ορίζει ότι «η κράτηση των αιτούντων πρέπει να εφαρμόζεται σύμφωνα με τη βασική αρχή ότι ένα άτομο δεν πρέπει να κρατείται με μοναδική αιτία ότι ζητά διεθνή προστασία⁵⁷». Αποσιωπώντας τις νομικές επιπτώσεις από την εφαρμογή της οδηγίας, η πρόταση ενδέχεται να μειώσει σημαντικά τις υπάρχουσες διασφαλίσεις και να αυξήσει την αυθαίρετη συλλογική κράτηση μεταναστών από τα κράτη μέλη⁵⁸, το οποίο, με τη σειρά του, έρχεται σε αντίθεση με τις αξίες της ΕΕ για την αξιοπρέπεια και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Επιπλέον, η ασάφεια σε σχέση με την εφαρμογή της οδηγίας για τις συνθήκες υποδοχής κατά τη διάρκεια του σταδίου ελέγχου ενέχει τον κίνδυνο να επηρεαστούν αρνητικά τα πρότυπα υποδοχής. Υπό το πρίσμα των συνεχιζόμενων -άθλιων- συνθηκών που τεκμηριώνονται από τις υπογράφουσες οργανώσεις⁵⁹ στην Ελλάδα, καθίσταται σαφές ότι υπάρχει σοβαρός κίνδυνος να αφεθούν τα πρότυπα υποδοχής στη διακριτική ευχέρεια των Αρχών του κράτους. Το γεγονός αυτό ενδέχεται να οδηγήσει σε περαιτέρω παραμέληση της αξιοπρέπειας και των δικαιωμάτων των ανθρώπων καθώς επίσης τα ευάλωτα άτομα να στερηθούν την πρόσβαση σε κατάλληλες συνθήκες υποδοχής, με άμεσο αντίκτυπο στην ζωή και την υγεία τους.

Επί του παρόντος, σε ορισμένα κέντρα υποδοχής στην Ελλάδα, τα άτομα κρατούνται κατά την άφιξή τους στα σύνορα⁶⁰ χωρίς να υποβάλλονται κατά την κράτησή τους στην απαραίτητη εκτίμηση της ευαλωτότητας και της ιατρικής τους κατάστασης⁶¹. Πρόκειται κυρίως για άντρες από τις λεγόμενες «ασφαλείς χώρες καταγωγής» ή από χώρες με χαμηλά ποσοστά αναγνώρισης. Σύμφωνα με τη νέα πρόταση, τα άτομα θα αξιολογούνται μόνο όταν εισέλθουν σε κλειστές δομές ελέγχου με αποτέλεσμα να κρατούνται χωρίς επαρκή

⁵² Βλ. επίσης τις Γνωματεύσεις που υιοθετήθηκαν από την Ομάδα Εργασίας για την Αυθαίρετη Κράτηση, 2 Μαρτίου 2010, U.N. Doc. A/HRC/13/30/Add.1 και κυρίως, τη Γνωμάτευση Αρ. 5/2009 (Λίβανος), σ. 280, παρά. 12.; Βλ. επίσης: Συμβούλιο της Ευρώπης: Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων, και της Κράτησης Μεταναστών - Factsheet, Μάρτιος 2017, CPT/Inf(2017)3, διαθέσιμο στο: <https://www.refworld.org/docid/58ca84894.html>

⁵³ Γραφείου του Υπατού Αρμοστή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Ομάδα Εργασίας για την αυθαίρετη κράτηση, Αναθεωρημένη Απόφαση Αρ. 5 για τη στέρηση της ελευθερίας σε μετανάστες, 7 Φεβρουαρίου 2018, <https://bit.ly/3knV1rQ>, παρά. 8, 19.

⁵⁴ Διεθνές Σύμφωνο για τα Πολιτικά και Ατομικά Δικαιώματα, Γενικό Σχόλιο Αρ. 35, παρά. 18

⁵⁵ Ευρωπαϊκή Ένωση: Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Οδηγία 2013/33/ΕΥ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26^{ης} Ιουνίου περί του καθορισμού κανόνων για την υποδοχή αιτούντων διεθνούς προστασίας (αναδιάρθρωση), 29 Ιουνίου 2013, OJ L. 180/96 - 105/32; 29.6.2013, 2013/33/ΕΥ, διαθέσιμο στο: <https://www.refworld.org/docid/51d29db54.html>

⁵⁶ Γενική Συνέλευση Ηνωμένων Εθνών, Δήλωση της Νέας Υόρκης για τους Πρόσφυγες και τους Μετανάστες: απόφαση/ υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση, 3 Οκτωβρίου 2016, A/RES/71/1, διαθέσιμο στο: <https://www.refworld.org/docid/57ceb74a4.html>

⁵⁷ Ευρωπαϊκή Ένωση: Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Οδηγία 2013/33/ΕΥ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26^{ης} Ιουνίου 2013 περί του καθορισμού κανόνων για την υποδοχή αιτούντων διεθνούς προστασίας (αναδιάρθρωση), 29 Ιουνίου 2013, OJ L. 180/96 - 105/32; 29.6.2013, 2013/33/ΕΥ, διαθέσιμο στο: <https://www.refworld.org/docid/51d29db54.html>, Recital 15

⁵⁸ Αυτό γίνεται ακόμη πιο εμφανές, καθώς η πρόταση αναφέρει ότι οι έννομες συνέπειες του άρθρου 26 και του άρθρου 27 της οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου, οι οποίες προστατεύουν τους ανθρώπους από την κράτηση "για τον μοναδικό λόγο ότι αυτός ή αυτή είναι αιτών/ούσα" διεθνούς προστασίας, δεν πρέπει επίσης να ισχύουν.

⁵⁹ Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, Conditions in Reception Facilities (2020):

<https://asylumineurope.org/reports/country/greece/reception-conditions/housing/conditions-reception-facilities/> Διεθνής Επιτροπή Διάσωσης, "Βάναυσοι Περιορισμοί: Ο Αντίκτυπος της Ευρωπαϊκής Πολιτικής των hotspot στην Ψυχική Υγεία των Αιτούντων Ασυλο στα Νησιά" (Δεκέμβριος 2020) https://eu.rescue.org/sites/default/files/2021-05/IRC_Cruelty_of_Containment_Greek3_SinglePages.pdf

⁶⁰ AIDA, Country report: Greece, (2020), σελ. 40: "Στα νησιά της Λέσβου, της Κω και σε κάποιο βαθμό της Λέρου, η πολιτική της αυτόματης κράτησης κατά την άφιξη ισχύει ακόμη για τους νεοαφιχθέντες με εθνικότητα αποκαλούμενη «χαμηλής αναγνωρισιμότητας».

⁶¹ Ως ανωτέρω, σ. 22 "Τα άτομα που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες κρατούνται στην πράξη, χωρίς τον κατάλληλο προσδιορισμό της ευαλωτότητας και εξατομικευμένη αξιολόγηση πριν από την έκδοση εντολής κράτησης. Δείτε επίσης: The Workings of the Screening Regulation, σσ. 7-8

πρόσβαση σε υγειονομική και ιατρική περίθαλψη κατά τη διάρκεια του ελέγχου ή στη μετέπειτα διαδικασία επιστροφής⁶².

Με δεδομένες τις συνέπειες της κράτησης στα παιδιά⁶³, η πρόταση πρέπει επίσης να τροποποιηθεί επείγοντως ώστε να διασφαλιστεί ότι κανένα παιδί δεν θα υποβληθεί σε συνθήκες κράτησης, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών με μη διακριβωμένη ηλικία και ανεξάρτητα από το αν συνοδεύονται από ενήλικα ή όχι. Τα δικαιώματα των παιδιών ισχύουν για όλα τα παιδιά κάτω των 18 ετών, συμπεριλαμβανομένων των ασυνόδευτων και εκείνων με οικογένειες⁶⁴. Η βάση για τη λήψη αποφάσεων πρέπει να είναι το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού και μάλιστα, με τη συμμετοχή των ίδιων των παιδιών.

Καθώς η κράτηση δεν είναι ποτέ προς το συμφέρον τους⁶⁵, έτσι και η διοικητική κράτηση οποιουδήποτε παιδιού, συνοδευόμενου ή όχι, δεν μπορεί να δικαιολογηθεί σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ομοίως, η κράτηση των γονέων τους ή άλλων μελών της οικογένειας ή των ατόμων που ενεργούν ως πρωταρχικοί φροντιστές τους, που θα είχε ως αποτέλεσμα να χωριστεί το παιδί από αυτούς, παραβιάζει επίσης την αρχή του βέλτιστου συμφέροντος⁶⁶. Οι οικογένειες πρέπει να μένουν μαζί, εκτός εάν αποδειχθεί ότι κινδυνεύει η ασφάλεια του παιδιού. Επομένως, η πρόταση πρέπει να αποκλείσει τη δυνατότητα κράτησης παιδιών και ατόμων που φροντίζουν παιδιά. Χρειάζεται να καθιερωθούν εναλλακτικές λύσεις για την κράτηση, ειδικά για παιδιά και οικογένειες, και να προωθηθεί η περίθαλψη και η στέγαση εντός των κοινοτήτων, έξω από τα κέντρα υποδοχής⁶⁷. Οι τρέχουσες ασφαλές ζώνες (safe zones) στην Ελλάδα για ασυνόδευτα παιδιά πρέπει να είναι μια προσωρινή λύση μόνο έως ότου αυτά να μπορέσουν να επανενωθούν με την οικογένειά τους και να βρεθούν επαρκείς θέσεις σε κατάλληλους τύπους στέγασης ή σε ανάδοχη φροντίδα.

Σύμφωνα με την πρόταση, ο έλεγχος θα πραγματοποιείται επίσης στις ζώνες «προ-εισόδου»⁶⁸. Με το νομικό αυτό «αφήγημα» της ζώνης «προ-εισόδου»⁶⁹, θα θεωρείται ότι οι νεοεισερχόμενοι δεν έχουν εισέλθει ακόμη στην ΕΕ. Με την αβεβαιότητα που απορρέει από την πρόταση σε σχέση με την οδηγία για τις συνθήκες υποδοχής, είναι ασαφές σε ποιο βαθμό τα άτομα θα υπόκεινται στο κεκτημένο της ΕΕ για το άσυλο, με

«Μας πήγαν στη φυλακή για καταγραφή η οποία διήρκεσε δύο ημέρες. Στην αρχή ήμασταν όλοι μαζί, αλλά στη συνέχεια με έβαλαν σε άλλη φυλακή και μου είπαν ότι πρέπει να πάω στο Φυλάκιο [ΚΥΤ]». Φοβόμουν τι θα μου συνέβαινε. Ένας διερμηνέας μου είπε να μην φοβάμαι και ότι θα φέρουν κουρδικό διερμηνέα. Τότε μου είπαν: «Θα μείνεις 7 μήνες στη φυλακή και μετά θα σου επιτραπεί να φύγεις». Ήταν όλοι Άραβες και Αφγανοί στη φυλακή, αλλά ήμουν μόνη... Κάποια στιγμή, ήρθε ένας άντρας για την ανιψιά του ο οποίος ήξερε τον θείο μου – και χάρις σ'αυτόν κατάφερα να μιλήσω ξανά με τον θείο μου. Εκείνος έφερε μεταφρασμένα έγγραφα, αλλά είτε δεν πίστευαν ότι ήταν γνήσια είτε δεν ήταν αρκετά...» - Κορίτσι κουρδικής καταγωγής από τη Συρία, 2021

⁶² Ως ανωτέρω, σ. 23. Όπως καταδεικνύουν οι πλέον πρόσφατες περιπτώσεις στο ΚΥΤ της Κω, τα κέντρα κράτησης σε απομακρυσμένες περιοχές δεν δύνανται να καλύψουν τις επείγουσες ιατρικές ανάγκες ξένων υπηκόων, των οποίων η διαμονή σ'αυτά ενδέχεται έως και να αποβεί μοιραία.: https://www.avgi.gr/koinonia/383530_i-nekropsia-epibebaiounei-ton-martyriko-thanato

⁶³ International Detention Coalition (IDC), 'Captured Childhood: Introducing a New Model to Ensure the Rights and Liberty of Refugee, Asylum Seeker and Irregular Migrant Children Affected by Immigration Detention', IDC, Μελβούρνη 2012, σσ. 48-49; Επίτροπος για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Συμβουλίου της Ευρώπης (2016), CommHR/NM/sf 047-2016, "Immigration detention, even as a measure of last resort and for a short period of time, should never apply to children because it is a disproportionate measure which may have serious detrimental effects on them": [https://rm.coe.int/ref/CommDH\(2016\)43](https://rm.coe.int/ref/CommDH(2016)43)

⁶⁴ Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού (CRC), Γενικό σχόλιο No. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin, 1 Σεπτεμβρίου 2005, CRC/GC/2005/6, διαθέσιμο στο: <https://www.refworld.org/docid/42dd174b4.html> "detention cannot be justified solely on the basis of the child being unaccompanied or separated, or on their migratory or residence status, or lack thereof".

⁶⁵ Επίτροπος για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Συμβουλίου της Ευρώπης (Σεπτέμβριος 2016): <https://www.coe.int/en/web/portal/-/immigration-detention-is-never-in-the-best-interests-of-the-child>; βλ. επίσης: International Detention Coalition (2017), Never in a Child's best interests: A review of laws that prohibit child immigration detention: https://idcoalition.org/wp-content/uploads/2017/06/Briefing-Paper_Never-in-a-childs-best-interests_June-2017.pdf

⁶⁶ Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, 20 Νοεμβρίου 1989, Ηνωμένα Έθνη, Σειρά Συμβάσεων, τόμος 1577.

⁶⁷ UNICEF (2019), Έγγραφο Εργασίας της UNICEF: Alternatives to the Immigration Detention of Children, λήμμα από: [https://www.unicef.org/media/58351/file/Alternatives%20to%20Immigration%20Detention%20of%20Children%20\(ENG\).pdf](https://www.unicef.org/media/58351/file/Alternatives%20to%20Immigration%20Detention%20of%20Children%20(ENG).pdf)

⁶⁸ 2020/0278 (COD) Πρόταση ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ για τη θέσπιση ελέγχου υπηκόων τρίτων χωρών στα εξωτερικά σύνορα και για την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΕ) No 767/2008, (ΕΕ) 2017/2226, (ΕΕ) 2018/1240 και (ΕΕ) 2019/817, Επεξηγηματικό Μνημόνιο

⁶⁹ Το άρθρο 4 ορίζει ότι τα άτομα «δεν επιτρέπεται να εισέρχονται στην επικράτεια ενός κράτους μέλους». Σε συνδυασμό με την ιδέα περί «προ-εισόδου» που αναφέρθηκε προηγουμένως, δεν είναι σαφές σε ποια περιοχή πρέπει να πραγματοποιηθεί ο έλεγχος. Θεωρούμε ότι οι άνθρωποι που διέρχονται από παραμεθόριες περιοχές έχουν πράγματι εισέλθει στο έδαφος της ΕΕ.

κίνδυνο, συνεπώς, τα ίδια τα άτομα να εκτίθενται σε αναξιοπρεπείς συνθήκες κατά τον έλεγχο και να παραβιάζονται τα θεμελιώδη δικαιώματά τους. Ενδέχεται, ως αποτέλεσμα, να καταλήγουν σε καθεστώς νομικής ασάφειας χωρίς καμία εγγύηση και διασφάλιση για την ιατρική τους κατάσταση, με τα ιδιαίτερα δικαιώματά τους ως αιτούντων άσυλο να μην αναγνωρίζονται κατά τη διάρκεια της διαδικασίας εξέτασης⁷⁰. Η πρόταση ότι οποιοσδήποτε υπήκοος τρίτης χώρας βρεθεί στην επικράτεια ενός κράτους χωρίς τα απαραίτητα έγγραφα θα υπόκειται εξίσου στη διαδικασία ελέγχου δείχνει ότι η διάταξη περί «προ-εισόδου» δεν χρησιμεύει στη διαχείριση της μετανάστευσης⁷¹. Προκαλεί μονάχα ασάφειες κατά την κάλυψη των βασικών δικαιωμάτων και την παροχή υπηρεσιών σε περιοχές που λογίζονται «μη ευρωπαϊκές». Επομένως, για να αποφεύγονται παραβιάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων, η Επιτροπή οφείλει να διασφαλίσει ότι όποιος εκφράζει την επιθυμία να υποβάλει αίτηση για διεθνή προστασία, στην πραγματικότητα έχει εισέλθει στο έδαφος της ΕΕ και προστατεύεται από το δίκαιο της ΕΕ.

Δεδομένης της τραυματικής κατάστασης στην οποία βρίσκονται πολλοί αιτούντες άσυλο κατά το ταξίδι τους στην Ευρώπη, η αναθεωρημένη πρόταση οφείλει σαφώς να προωθεί τη χρήση ενός ολοκληρωμένου, περιεκτικού και τεκμηριωμένου μοντέλου διαχείρισης υποθέσεων με επίκεντρο τους επιζώντες. Μια προσέγγιση προστασίας βάσει δικαιωμάτων θα παρέχει εγγυήσεις, διασφαλίζοντας ότι οι άνθρωποι κατανοούν τη διαδικασία ελέγχου και τις νομικές τους επιλογές. Η παροχή πληροφοριών και σαφήνειας σχετικά με τις διαδικασίες είναι απαραίτητη προκειμένου να διασφαλιστεί ότι τα άτομα συμμορφώνονται με όλες τις σχετικές διαδικασίες και υποχρεώσεις⁷². Άτομα που υπόκεινται σε διαδικασία ελέγχου πρέπει επομένως να είναι σε θέση να διατηρούν επαφή με τον έξω κόσμο, συμπεριλαμβανομένων των νομικών υπηρεσιών. Πρέπει να αποφεύγονται κλειστά κέντρα ή κλειστοί χώροι ελέγχου σε κέντρα υποδοχής που ισοδυναμούν με περιορισμό ή de facto κράτηση. Κατά τον έλεγχο, απαιτείται ένα πρότυπο υποδοχής που να εστιάζει στα αποτελέσματα, και να σέβεται τα δικαιώματα, την ασφάλεια, την υγεία και την ψυχική ευημερία. Αυτό το εναλλακτικό μοντέλο κράτησης μπορεί επίσης να ενισχύσει τη συνεργασία μεταξύ της χώρας υποδοχής και των ξένων υπηκόων και να αυξήσει την αποτελεσματικότητα του ελέγχου με την οικοδόμηση εμπιστοσύνης μεταξύ των ανθρώπων και των ντόπιων εργαζομένων που είναι απαραίτητη για την αποτελεσματική ανίχνευση ευπαθειών. Όταν οι άνθρωποι έχουν τη δύναμη να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους και να αλληλεπιδράσουν με το σύστημα, ο εξαναγκασμός και τα περιττά μέτρα κράτησης δεν έχουν λόγο ύπαρξης.

III. Εξασφάλιση ενός αποτελεσματικού και ανεξάρτητου μηχανισμού παρακολούθησης⁷³

Η πρόταση προβλέπει τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου μηχανισμού παρακολούθησης θεμελιωδών δικαιωμάτων κατά τη διαδικασία ελέγχου που πρόκειται να θεσπιστεί από τα κράτη μέλη. Η αναγνώριση της ανάγκης για έναν τέτοιο μηχανισμό παρακολούθησης είναι ευπρόσδεκτη. Έχει επίσης καθυστερήσει πολύ ενόψει επίμονων και τεκμηριωμένων παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που διαπράχθηκαν στα ευρωπαϊκά

«Κατά την είσοδό μου, είπα στην αστυνομία και στον διερμηνέα ότι ήμουν 16 ετών, αλλά δεν με πίστεψαν γιατί δεν είχα το διαβατήριό μου. Τους είπα ότι πήγαινα στο σχολείο, αλλά κατάλαβαν ότι ήμουν δάσκαλος στο σχολείο. Συνεπώς αποφάσισαν ότι έπρεπε να καταγραφώ ως ενήλικας.»
– Ασυνόδετο αγόρι, Λέσβος, 2020
(Mobile Info Team)

⁷⁰ Ενώ η πρόταση ορίζει ότι τα άτομα πρέπει να θεωρούνται αιτούντες διεθνή προστασία από τη στιγμή που θα υποβάλουν αίτηση, η μη εφαρμογή της οδηγίας για τους όρους υποδοχής θα σήμαινε ότι όλα τα δικαιώματα σχετικά με την υποδοχή τους, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που σχετίζονται με τη στέγαση, την υγεία και τις διατάξεις για ευάλωτα άτομα ενδέχεται να μη γίνονται σεβαστά έως την ολοκλήρωση του ελέγχου. Το σημείο χρήζει αποσαφήνισης από την Επιτροπή - διαφορετικά το περιθώριο ερμηνείας για τα κράτη μέλη παραμένει υψηλό.

⁷¹ Το επεξηγηματικό μνημόνιο της Επιτροπής αναφέρει ότι εκείνοι που «συλλαμβάνονται εντός της επικράτειας και που διαφεύγουν των συνοριακών ελέγχων κατά την είσοδο στη ζώνη Σένγκεν» θα πρέπει επίσης να υποβάλλονται σε έλεγχο για χάρη της διαχείρισης της μετανάστευσης χωρίς να εξετάζεται το ενδεχόμενο ο έλεγχος να αποτελεί στάδιο «προ-εισόδου».

⁷² Συμβούλιο της Ευρώπης (2017), Νομικές και πρακτικές πτυχές αποτελεσματικών εναλλακτικών λύσεων έναντι της κράτησης στο πλαίσιο της μετανάστευσης. Ανάλυση της Συντονιστικής Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (CDDH), σελ. 8-9, ανακτηθέν από: <https://rm.coe.int/legal-and-practical-aspects-of-effective-alternatives-to-detention-in-/16808f699f>

⁷³ <https://eu.rescue.org/press-release/turning-rhetoric-reality-new-monitoring-mechanism-european-borders-should-ensure>

σύνορα, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας.⁷⁴ Ωστόσο, για να είναι αποτελεσματικός ο μηχανισμός πρέπει να επεκταθεί στο πεδίο εφαρμογής με εγγύηση ανεξαρτησίας και θα πρέπει να διασφαλίσει τη λογοδοσία και τις κυρώσεις σε περίπτωση παραβίασης.

Το προσωπικό των υπογραφουσών οργανώσεων που εργάζονται στην Ελλάδα σε νομικά, ιατρικά και κοινωνικά προγράμματα αναγνωρίζει τον αντίκτυπο της προκατάληψης και των διακρίσεων στους εξυπηρετούμενους.⁷⁵ Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε εσφαλμένη παρουσίαση γεγονότων από τις αρχές στα στρατόπεδα, συμπεριλαμβανομένης της πρώτης διαδικασίας εγγραφής στην αξιολόγηση της κατάστασης της υγείας, της ηλικίας και της ευαλωτότητας των αιτούντων άσυλο.⁷⁶ Στην περίπτωση των διαδικασιών διακρίβωσης της ηλικίας στην Ελλάδα, αυτό συνέβαλε στη συστηματική παραβίαση θεμελιωδών δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων των παιδιών.⁷⁷ Οι διαδικασίες αυτές φέρουν το βάρος της απόδειξης στα παιδιά χωρίς να τους ενημερώνουν για διόδους προσφυγής και επανεκτίμησης. Ως αποτέλεσμα, αντί να λαμβάνουν φροντίδα και προστασία σε ξεχωριστή περιοχή των κέντρων υποδοχής, όσοι εγγράφονται εσφαλμένα ως ενήλικες «στεγάζονται» με ενήλικες. Αυτό τους εκθέτει σε υψηλό κίνδυνο κακοποίησης μέχρι τη στιγμή της συνέντευξής τους για άσυλο.⁷⁸ Επίσης, η απουσία καταγραφής και τεκμηρίωσης της πρώτης συνέντευξης εγγραφής από την Frontex σημαίνει ότι δεν υπάρχουν δίοδοι προσφυγής όταν οι άνθρωποι αντιμετωπίζουν διακρίσεις, προκατάληψη ή εσφαλμένη τεκμηρίωση της ηλικίας τους από το προσωπικό.

«Αφότου δέχθηκα επίθεση, ήταν δύσκολο να την καταγγείλω. Η αστυνομία δεν ήθελε να δει ένα μαύρο άτομο. Με κυνηγούσαν. Η UNHCR μου βρήκε δικηγόρο που με βοήθησε να υποβάλω την καταγγελία. Αλλά δεν έχω ακούσει ακόμη από την αστυνομία για την έρευνα»

- 23χρονος άνδρας, από τη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, επιτέθηκε στη Σάμο, Ελλάδα, 2020 (IRC)

Το πρόβλημα της διαδικαστικής προκατάληψης θα μπορούσε να επιδεινωθεί με τη χρήση των πρόσφατα προτεινόμενων εντύπων ενημέρωσης, τα οποία θα έχουν ουσιαστική επίδραση στις αποφάσεις παραπομπής σε μεταγενέστερες διαδικασίες, είτε πρόκειται για άσυλο είτε για επιστροφές. Σύμφωνα με την πρόταση, αυτές οι φόρμες ενημέρωσης θα περιέχουν πληροφορίες που συλλέγονται κατά τη διάρκεια του ελέγχου, συμπεριλαμβανομένης της περίπτωσης που το άτομο έχει υποβάλει αίτηση για διεθνή προστασία. Οι αποφάσεις που λαμβάνονται στο τέλος του ελέγχου θα βασίζονται στις πληροφορίες που περιλαμβάνονται σε αυτές τις φόρμες.⁷⁹ Ωστόσο, χωρίς εξειδικευμένη εκπαίδευση, στενή παρακολούθηση και θεμελιώδεις αλλαγές στην κουλτούρα των μεθοριακών υπηρεσιών, η πιθανότητα το προσωπικό να συνεχίσει να επηρεάζεται από προκατάληψη και διακρίσεις έναντι των αιτούντων άσυλο θα συνεχιστούν και θα αντικατοπτρίζονται σε ό, τι γράφεται στις φόρμες ενημέρωσης.

⁷⁴ Για παράδειγμα, τον Μάρτιο του 2020, ως απάντηση στις προσπάθειες των αιτούντων άσυλο και των μεταναστών να διασχίσουν τα ελληνικά σύνορα με την Τουρκία, οι Ελληνικές αρχές ανακοίνωσαν την αυστηρότερη ρύθμιση των συνοριακών ελέγχων στο μέγιστο επίπεδο και την προσωρινή αναστολή αιτήσεων ασύλου ενός μηνός. Οι αυξημένες εντάσεις και η κλιμάκωση της βίας θέτουν σε κίνδυνο τους άνδρες, τις γυναίκες και τα παιδιά και μαρτυρεί την ανάγκη για μια νέα κατεύθυνση για το άσυλο και τη μετανάστευση στην ΕΕ.

⁷⁵ Η μεροληψία και οι διακρίσεις είναι διαρθρωτικά ζητήματα που υπάρχουν σε κάθε κοινωνία και μπορούν να αφορούν άτομα διαφορετικών εθνικοτήτων, εθνικής καταγωγής, σεξουαλικού προσανατολισμού καθώς και εκείνων που πάσχουν από σωματικές ή ψυχικές ασθένειες. Δείτε Διεθνή Επιτροπή Διάσωσης, "Βάναυσοι Περιορισμοί: Ο Αντίκτυπος της Ευρωπαϊκής Πολιτικής των hotspot στην Ψυχική Υγεία των Αιτούντων Άσυλο στα Νησιά" (Δεκέμβριος 2020) https://eu.rescue.org/sites/default/files/2021-05/IRC_Cruelty_of_Containment_Greek3_SinglePages.pdf; οι επιπτώσεις της μεροληψίας και των διακρίσεων στην αξιολόγηση ηλικίας και στη διαδικασία ασύλου, βλ. AIDA Country Report Greece (2020), σελ. 118: Για πρακτικές που εισάγουν διακρίσεις κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID19: <https://www.amnesty.org/download/Documents/EUR2527762020ENGLISH.pdf>

⁷⁶ AIDA, Country report: Greece, (2020), σελ. 14: «Επιπλέον, η Ύπατη Αρμοστεία έχει παρατηρήσει κενά στη διαδικασία εγγραφής ηλικίας που ακολουθείται από την αστυνομία και τον Frontex καθώς και στις παραπομπές στη διαδικασία αξιολόγησης ηλικίας, η οποία εφαρμόζεται αντίθετα με προβλέπονται στο ελληνικό δίκαιο. " https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2020/07/report-download_aida_gr_2019update.pdf

⁷⁷ Συμβούλιο της Ευρώπης, Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων, καταγγελία αριθ. 173/2018 Διεθνή Επιτροπή Νομικών (ICJ) και Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Προσφύγων και Εξόριστων (ECRE) κατά Ελλάδας. Δείτε επίσης: Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR), Υποβολή από το Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες στην περίπτωση της Διεθνούς Επιτροπής Νομικών (ICJ) και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες και τους Εξόριστους (ECRE) κατά Ελλάδας (Καταγγελία) 173/2018) ενώπιον της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Κοινωνικών Δικαιωμάτων, 9 Αυγούστου 2019

⁷⁸ <https://www.hrw.org/news/2017/07/19/greece-lone-migrant-children-left-unprotected>

⁷⁹ 2020/0278 (COD), επεξηγηματικό μνημόνιο

Λαμβάνοντας υπόψη αμέτρητες περιπτώσεις στην Ελλάδα, όπου οι εθνικοί συνοριοφύλακες και οι συνοριοφύλακες της ΕΕ αρνήθηκαν παράνομα το δικαίωμα των πολιτών να υποβάλουν αίτηση ασύλου,⁸⁰ είναι λογικό να υποθέσουμε ότι τα έντυπα ενημέρωσης θα μπορούσαν ενδεχομένως να γίνουν ένα νέο νομικό εργαλείο που οι αρχές θα μπορούν να χρησιμοποιήσουν για να ωθήσουν τους ανθρώπους πίσω από τα σύνορα της Ευρώπης. Το σημείο αυτό είναι κρίσιμο δεδομένου ότι βάσει της νέας πρότασης, ένα άτομο θα παραπεμφθεί σε διαδικασία ασύλου μόνο εάν το αίτημα τεκμηριωθεί σε αυτές τις φόρμες. Δεδομένου ότι οι πληροφορίες που καταγράφονται σε έντυπα απολογισμού δεν μπορούν να αμφισβητηθούν μέσω νομικών καναλιών και δεν περιλαμβάνονται καν πληροφορίες για την ευπάθεια ενός ατόμου, είναι πιθανό οι αρχές να μην λαμβάνουν υπόψη σημαντικούς λόγους για το δικαίωμα των ανθρώπων να λαμβάνουν διεθνή προστασία και ειδική βοήθεια κατά τη λήψη μιας απόφασης. Τα έντυπα ενημέρωσης πρέπει επομένως να υπόκεινται σε σαφείς κανόνες και παρακολούθηση και να είναι ανοιχτά για διαβούλευση από τον ενδιαφερόμενο/η και τον δικηγόρο του/της ανά πάσα στιγμή. Πρέπει να δημιουργηθούν νομικές δίοδοι για να υποβάλλεται ένσταση για το περιεχόμενο των εντύπων ενημέρωσης, δεδομένης της δυσανάλογης απήχρησής τους στη μοίρα αυτών των ανθρώπων.

Για την αποφυγή σύγκρουσης συμφερόντων, ανεξάρτητοι φορείς πρέπει να συμμετέχουν στον έλεγχο, συμπεριλαμβανομένων των εθνικών θεσμών για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις, τα μέλη των κοινοβουλίων καθώς και οι δημοσιογράφοι πρέπει να έχουν απεριόριστη πρόσβαση στις εγκαταστάσεις υποδοχής και να μπορούν να αναφέρουν δημοσίως τα ευρήματά τους. Ο ρόλος της Υπηρεσίας Θεμελιωδών

«Η ελληνική αστυνομία με έπιασε και μας κράτησε στο αστυνομικό τμήμα για μια νύχτα. Πήραν το τηλέφωνό μου, το αντίγραφο του πιστοποιητικού γέννησής μου, τα κορδόνια και το μαντήλι μου. Την επόμενη μέρα, μας πήγαν πίσω στην Τουρκία». - Αγόρι από το Αφγανιστάν, 16 ετών, περιοχή Έβρου, 2020 (NCR)

Δικαιωμάτων στην ανάπτυξη κατευθυντήριων γραμμών πρέπει να ενισχυθεί και πρέπει να ζητηθεί η γνώμη άλλων ενδιαφερομένων, συμπεριλαμβανομένων των ίδιων των προσφύγων, στο σχεδιασμό του μηχανισμού. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η Frontex και η EASO πρέπει να συμμετέχουν στη διαδικασία ελέγχου, ο ρόλος τους, τα όριά τους και η εφαρμογή του μηχανισμού παρακολούθησης στις ενέργειές τους πρέπει να καθοριστούν καλά στην πρόταση που θα επιτρέψει τον πλήρη έλεγχο. Επίσης, όπως δείχνει η εμπειρία στην Ελλάδα, οι εθνικοί μηχανισμοί παρακολούθησης και οι εσωτερικοί μηχανισμοί καταγγελιών στερούνται συχνά τα εργαλεία για την αποφυγή παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων,⁸¹ ειδικά όταν οι άνθρωποι δεν ενημερώνονται για τα νόμιμα δικαιώματά τους να υποβάλλουν καταγγελία. Επομένως, πρέπει να δημιουργηθούν ανεξάρτητοι μηχανισμοί καταγγελιών, πλήρως διαθέσιμοι πόροι, φιλικό προς τα παιδιά και προσβάσιμοι για να διασφαλιστεί ότι οι άνθρωποι γνωρίζουν την ύπαρξή τους και είναι σε θέση να τους χρησιμοποιήσουν.

Τέλος, εάν αυτές οι διαδικασίες παρακολούθησης επιδιώκουν να αποτελέσουν κάτι περισσότερο από ένα προπέτασμα καπνού και να υποστηρίζουν πραγματικά τα θεμελιώδη δικαιώματα, είναι σημαντικό να διασφαλίσουμε ότι όλοι ευθύνονται για τις ενέργειές τους και ότι επιβάλλονται κυρώσεις για παραβιάσεις της νομοθεσίας. Τα Κράτη Μέλη πρέπει να υποχρεούνται να εκδίδουν τακτικές εκθέσεις και περιοδικές αναθεωρήσεις σχετικά με τον μηχανισμό παρακολούθησης. Είναι ζωτικής σημασίας ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ως θεματοφύλακα των Συνθηκών να εφαρμοστεί μέσω σαφών διατάξεων σχετικά με την εξουσία τους να επιβλέπουν και να ανταποκρίνονται σε αυτές τις εκθέσεις και τακτικές διαβουλεύσεις με ανεξάρτητους φορείς εποπτείας. Πρέπει επίσης να καταστεί σαφές ότι ο μηχανισμός μπορεί να λαμβάνει υπόψη και να ενεργεί βάσει σχετικών πληροφοριών που παρέχονται από διεθνείς οργανισμούς, μη κυβερνητικές

⁸⁰ Τα δικαιώματα των προσφύγων «δέχονται επίθεση» στα σύνορα της Ευρώπης, προειδοποιεί ο ΟΗΕ [28 Ιανουαρίου 2021], Διατίθεται στη διεύθυνση: <https://www.theguardian.com/global-development/2021/jan/28/refugee-rights-under-attack-at-europes-borders-un-warns> Δείτε επίσης: Το μαύρο βιβλίο pushback [18 Δεκεμβρίου 2020], Διατίθεται στη διεύθυνση: <https://www.borderviolence.eu/launch-event-the-black-book-of-pushbacks/>; Πιο πρόσφατα: <https://www.spiegel.de/politik/ausland/uno-fluechtlingshilfswerk-zaehlt-hundert-e-mutmassliche-pushbacks-a-01b3fb03-0af7-4643-aa48-e217729716eb> & <https://www.theguardian.com/global-development/2021/mar/19/asylum-seekers-forced-off-lesbos-pushback-crisis-europe-borders>

⁸¹ Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών κατά των βασανιστηρίων, Συμπερασματικές παρατηρήσεις για την έβδομη περιοδική έκθεση της Ελλάδας, 3 Σεπτεμβρίου 2019, CAT / C / GRC / CO / 7, διαθέσιμη στη διεύθυνση: <https://bit.ly/2wKiqPm>; Δείτε επίσης: AIDA Country report: Greece: Πρόσβαση στην επικράτεια και pushbacks: https://asylumineurope.org/reports/country/greece/asylum-procedure/access-procedure-and-registration/access-territory-and-push-backs/#_ftnref9

οργανώσεις, δημοσιογράφους, οργανισμούς και θεσμικά όργανα της ΕΕ, ακόμη και αν δεν αποτελούν μέρος του μηχανισμού. Επιπλέον, πρέπει να δημιουργηθούν αυστηρότεροι μηχανισμοί κυρώσεων για όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, συμπεριλαμβανομένων των ίδιων των κρατών μελών, για να διασφαλιστεί ότι η Επιτροπή μπορεί να ενεργήσει αποτελεσματικότερα μετά από αναφορές παραβιάσεων. Για παράδειγμα, θα πρέπει να είναι δυνατή η παρακράτηση χρηματοδότησης από την ΕΕ συνδέοντας τον μηχανισμό με την παρακολούθηση της αποτελεσματικής εφαρμογής και εφαρμογής του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, όπως προβλέπεται στον νέο προϋπολογισμό της ΕΕ.

Η εμπειρία των υπογραφόντων οργανισμών στην Ελλάδα κατέστησε σαφές ότι το ελληνικό «μοντέλο» δεν πρέπει να γίνει προσχέδιο διαδικασιών ελέγχου σε ολόκληρη την ΕΕ. Η συστηματική παραμέληση ευάλωτων ατόμων, η πρακτική της αυθαίρετης κράτησης αποκλειστικά και μόνο λόγω του αιτήματος ασύλου - συμπεριλαμβανομένων των παιδιών - και των σοβαρών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των πράξεων επαναπρώθησης δεν μπορούν να αποφευχθούν βάσει της παρούσας πρότασης. Αντίθετα, η πρόταση ενέχει σοβαρούς κινδύνους επιδείνωσης της κατάστασης των πιο ευάλωτων, εάν παραλείπονται τα ζητήματα προστασίας για χάρη της ταχύτητας και της υποτιθέμενης αποτελεσματικότητας. Εάν θέλουμε να δημιουργήσουμε ένα σύστημα που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες τόσο των αιτούντων άσυλο όσο και των κρατών μελών της ΕΕ για τη διασφάλιση λειτουργικών, ταχέων και αποτελεσματικών διαδικασιών, προστατεύοντας παράλληλα τα θεμελιώδη δικαιώματα, τότε οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής της ΕΕ πρέπει να τροποποιήσουν επείγοντως και σημαντικά την Πρόταση Περί Συνοριακού Ελέγχου. Αυτό το άρθρο παρουσιάζει τις συλλογικές μας συστάσεις για μια πιο αποτελεσματική, ολιστική και ανθρωπίνη προσέγγιση.

Συμπυογράφουσες οργανώσεις:

